

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE • Štev. 30. • 17. JULJA • LETO XVII. • Cena 20 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

Stanovanjska skupnost je samoupravna družbena ustanova

ki bo zadovoljevala vsakdanje potrebe družin

V dobrem številu občin že enajeto stanovanjske skupnosti. V nekaterih so odbori že kar resno prišli za delo ter se lahko pohvalijo s prvimi uspehi. Končno pa so tudi take občine, kjer o stanovanjskih skupnostih še niso razpravljali. Slednjih ne bi kazalo omenjati, če ne bi bile med njimi tudi take občine, v katerih bi bile stanovanjske

skupnosti zaradi zapostavljene skrbi za človeka še zlasti potrebne. Vsekakor pa lahko rečemo, da je že nekajmesečno delo pri oblikovanju stanovanjskih skupnosti dalo mnogo dragocenih izkušenj. Na nedavnem posvetovanju, ki ga je pripravila komisija za družbeno upravljanje pri Socialistični zvezi, so predstavniki 27 občin in repu-

bliških političnih organizacij, izmenjali koristne izkušnje. Mimo tega pa je posvetovanje opozorilo tudi na nekatere zgrešene ocene pomena dolžnosti, rekli bi vsebine stanovanjskih skupnosti. Čeprav je povsem jasno, da bodo oblike in delo posameznih skupnosti različne od primera do primera, je vendarle nekaj načel, v katerih si moramo biti edini. So stvari, kjer ni alternativ, z drugo besedo — izbire med dvema možnostima. Na- pačna izbira možnosti oziroma poti bi lahko odvrnila stanovanjsko skupnost od njenih najosnovnejših nalog in ciljev. To pa bi razvijanju novih samoupravnih organov škodilo vsaj toliko, kot če bi vztrajali pri tem, da moramo snovati vse skupnosti po istem vzorcu.

V nekaterih občinah se v nove stanovanjske skupnosti nenehno vpleta stara stanovanjska skupnost. Slednja je bila uzakonjena kot višja organizacijska oblika, ki naj hišnim svetom omogoči sodelovanje in reševanje skupnih nalog. Stanovanjske skupnosti, kakršne smo imeli za velika področja, najčesteje kar za cele mestne predele in posamezne občine, so pomagale hišnim svetom vzdrževati stanovanjski sklad. V tem prizadevanju so nekatere skupnosti dosegle zelo lepe uspehe. V Mariboru, na primer, so ustanovili vrsto servisov, ki poceni opravljajo dela, katerim se sicer obrtna podjetja izmika (poleg gradbenega servisa, ki ima posebno skupino za popraviljanje fasad, imajo že knjigovodski, tehnični in pravni servis, dalje posebno skupino tako imenovanih univerzalcev, ki prihitijo na telefonski poziv ter popravijo pipo, klučavnic, pokvarjen kuhalnik itd.). Te dejavnosti ne kaže zanemarjati, še manj, da bi tem servisom odrekali mesto v novi stanovanjski skupnosti. Vendar ne tako, kot so to razumeli v tistih občinah, kjer menijo, da so vse, kar lahko stanovanjske skupnosti uredi, rešili že s tem, če tem servisom dodajo še nekaj nalog s področja komunale, kot so skrb za kanalizacijo, gradnja stanovanj, popravilo cest, urejevanje parkov in končno še razvijanje obrtne dejavnosti. Tako razširjanje dejavnosti preko stanovanjske skupnosti nima velikega, če že ne nič skupnega z novo stanovanjsko skupnostjo. Zakaj naj bi se stanovanjska

Obisk predsednika Naserja v naši državi je ponovno utrdil prijateljstvo med ZAR in Jugoslavijo ter njuno neomajno privrženost miroljubne aktivne koeksistence. Brnjski državniški razgovori so bili koristni in plodni. »Čeprav smo se v tem času razgovarjali v jeziku naših dveh dežel, je minuli petek izjavil predsednik Naser, »vendar so odmevi na naše srečanje potrdili, da je v načelih, ki smo jih objavili, in v odgovorih, ki smo jih podpisali, resnično izraženo tisto, kar gojijo v srcih mnogih narodov, ki gledajo na sedanjí svet kakor mi, na svet, ki je v njem napisano, da morata vladati svoboda in mir, ne pa grabežljivost in jedrsko orožje.« — Med svojim obiskom se je predsednik Naser zadržal nekaj dni tudi v Sloveniji.

Na sliki: predsednika obeh prijateljskih držav s spremstvom v lepi okolici Bleda

Še vedno: kdo je upravičen do premije?

Kje so vzroki, da mnoge go-spodarske organizacije vse do danes niso vključile v sistem nagrajevanja tudi delitve osebnega dohodka na osnovi premiranja? Pregled, kako so delovni kolektivi vključili v sistem celotnega nagrajevanja tudi delitev osebnega dohodka na osnovi premiranja, je vse prej kot razveseljiv. Čutiti je odpor do reševanja tega važnega vprašanja; kolektivi se različno izgovarjajo, ali pa sploh nič ne delajo. Malokje je osvojeno novo stališče, da

je premiranje zračena celota našega celotnega socialističnega sistema nagrajevanja v skrb za večjo stimulacijo proizvodnje kakor tudi posameznika. Odmikanje od tega, da se naj deli osebni dohodek tudi s premijami, ruši izredne možnosti v sistemu nagrajevanja.

Kaže, da so delovni kolektivi, sindikalne podružnice kakor uprave podjetij še mimo prevažne analize tovariša Staneta Kavčiča, predsednika republiškega sveta sindikatov Slovenije, ki je bila objavljena v 8. letoš-

nji številki Delavske enotnosti. Da je temu tako, dokazujejo mnoge brezplodne razprave, ugotavljanje, kaj je prav in kaj ni prav, kdo je premijski upravičen itd. Kolektivi se vse premalo brigajo, da bi dokončali premijske pravilnike. Ponovno moramo poudariti, da se pride do dobrega premijskega pravilnika le s pravilno delovno metodo, s sodelovanjem celotnega kolektiva. Bistvo dela torej leži v tem, kajti dober premijski pravilnik je lahko samo rezultat temeljitih proučevanj

celotnega procesa proizvodnje, dobrega poznavanja ekonomike, slehernega delovnega mesta in njegove povezanosti s celotnim ekonomskim rezultatom podjetja.

Mnogokje se vsa razprava in priprava prične in neha ob vprašanju, ali je lahko računovodja oziroma knjigovodja premijski upravičenec, zakaj naj bo premirano mesto direktorja itd. Takšne razprave ne peljejo daleč. Dokazujejo pa, da gospodarska organizacija ni opravila potrebnih priprav, da ni sestavila temeljitih analiz in ni prišla do potrebnih ugotovitev, s katerimi bi lahko postavila pravilne premijske osnove in tudi takoj določila premijske upravičence. Od februarja do danes je minilo več kot štiri mesece, opravljenega pa je sorazmerno malo.

DA BO V »HIŠI MIR«...

Zelo zaskrbljujoče je stanje v onih gospodarskih organizacijah, kjer so se enostavno sprijaznili zavojo »miru v hiši, da pač premijski sistem za delitev dohodka ni potreben, da je boljše, če ga sploh ni in zato tudi ne skušajo nagrajevati s premijami ter premiranje enostavno odklanjajo, ne glede na to, ali se da uvesti ali ne. Z linijo najmanjšega odpora se strinja tudi sindikalna podružnica, ker ne vidi v premiranju stimulacije za dvig proizvodnje, za zboljšanje in obseg materialne baze za celotni kolektiv kakor za posameznega člana. V takšnih kolektivih govore, da se premiranja ne da uvesti, ko pa jih vprašaj, s kakšno analizo so to ugotovili, mnogokrat pravijo, da se analize niso lotili, ker pač že vnaprejšnje vedo, da pri njih ni moč ničesar premirati.

S stališčem sindikata do premiranja računovodskega kadra se marsikdo ne strinja, to pa rodi nezdružne posledice. Računovodskem osebu priporočamo, naj ponovno prečita analizo tovariša predsednika Staneta Kavčiča, kajti tudi v tej analizi je že podana rešitev za te člane kolektiva v sistemu našega nagrajevanja. Prav računovodski kadri pa bi morali vložiti posebne napore v to, da se tako uredi evidenčno službo, da bo lahko vsak čas nudila potrebne rezultate za izplačilo premij.

Posamezne gospodarske organizacije čakajo navodil za izdelavo premijskih pravilnikov od posameznih strokovnih združenj in zbornic, ne pomislijo pa, da je problematika proizvodnje v vsakem podjetju drugačna in zato ni možno izdelati enotnih

(Nadaljevanje na 6. strani)

NOVI GOSPODARSKI PREDPISI

SPODBUDA ZA STORILNOST

Zvezni izvršni svet je pred dnevi sprejel več gospodarskih predpisov. Med drugim je spremenil uredbo o razpolaganju s čistim donodkom in s sredstvi gospodarskih organizacij, izpopolnil uredbo o uporabi sredstev za investicije, ki služijo za stanovanjsko komunalno izgradnjo, za gradnjo šolskih poslopij itd., izpopolnil odločbo o evidenci in kontroli cen. Po tej odločbi morajo gostinske gospodarske organizacije sporočiti republiški gostinski zbornici vsako spremembo cen. Ker so negospodarske investicije počasneje naraščale in ker so na razpolago določena sredstva, so ukinjene omejitve za investicijska sredstva, iz katerih se financira stanovanjsko komunalna izgradnja. Toda tokrat se zaustavimo nekoliko dlje ob uredbi o razpolaganju s čistim donodkom in s sredstvi gospodarskih organizacij.

Delovni kolektivi so že doslej večkrat opozarjali, da je predpis o mesečni desetodstotni delitvi sredstev za osebne dohodke nad tarifnimi postavkami dokaj tog, kajti lahko se dogodi, da bodo imeli kolektivi ob zaključku leta precej sredstev na razpolago, jih razdeljevali vsi hkrati in tolikšen priliv denarja lahko povzroči motnje na trgu. O tem smo se pomenkovali tudi na našem »sestanku v uredništvu«, kot ste brali v naši zadnji številki. S spremembo uredbe o razpolaganju s čistim donodkom, pa je ta omejitev odpravljena.

Ta gospodarski predpis je nedvomno v skladu z načeli o razdeljevanju skupnega dohodka gospodarskih organizacij, z načelom, da je treba organom upravljanja prisoditi več pravice, razširiti njihovo materialno osnovo. Dosedanja omejitev je bila le časna. Nekatere gospodarske organizacije so namreč lani nesmotno delila sredstva. Pred takšnim nesmotnim razdeljevanjem sredstev pa se je bilo treba zavirati.

Organi upravljanja številnih gospodarskih organizacij so ob letošnjem razdeljevanju sredstev iz lanskih zaključnih računov pokazali toliko zrelosti, da je bilo potrebno odstraniti to omejitev. Toda nove pravice organov upravljanja ali, bolje rečeno, njihove razširjene pravice jim nalagajo tudi večje dolžnosti. S tem, da lahko organi upravljanja med letom razdele več sredstev, kot so jih smeli razdeljevati doslej, so podali tudi možnosti za spodbudnejše nagrajevanje in s tem nastale tudi večje možnosti za hitrejšo rast delovne storilnosti. Te možnosti pa je treba izkoristiti.

Pred posebnimi nalogami pa so se tedaj znašli tudi sindikalne in organizacijske v podjetjih, okrajih in občinah ter občinski zbori proizvajalcev. Upoštevati je namreč treba, da po novih predpisih ostane podjetjem 36% od skupnega bruto produkta, komunam pa okoli 29%. Sindikati in zbori proizvajalcev morajo uveljaviti ves svoj vpliv, da bodo ta velika sredstva najsmotnejše porazdeljena, predvsem še, ker gre za delitev sredstev na račun osebnih dohodkov. Vsaka nepremišljena delitev namreč lahko rodi slabe posledice. Če

osebni dohodki ne naraščajo vzporedno s storilnostjo dela, se lahko zaradi tega zmanjša storilnost. Toda če osebni dohodki prej naraščajo kot storilnost, lahko nastanejo na trgu motnje, cene porastejo in realne plače upadejo. Gre torej za uravnavanje kupnih in blagovnih skladov, za spodbujanje delovne storilnosti. Lani so v nekaterih podjetjih nesmotno delili sredstva. Nesmotno so jih delili zato, ker sindikalne organizacije v podjetjih in komunah niso pravi čas svetlovali, kaj in kako naj vodstva podjetij store, niso analizirale napačnih pojavov in posledic.

Lahko pa spet pride do takšnih napak. Osebni dohodki utegnejo porasti brez ekonomskega opravičila, čeprav bo storilnost tolikšna kot doslej. Sindikalne organizacije v podjetjih bodo morale opozorjati organe upravljanja, naj pri razdeljevanju sredstev upoštevajo, ali je dohodek nastal zaradi večje storilnosti ali zaradi ugodnejšega položaja podjetja na trgu. Od sindikalnih organizacij in od zborov proizvajalcev upravičeno pričakujemo, da bodo pomagale in dajale ustrezne napotke. Okrajna in občinska vodstva sindikatov so namreč dovolj močan čimtelj, da lahko vplivajo na pravilno delitev sredstev v okviru komunale. Od aktivnosti in stališč sindikalnih organizacij v podjetjih pa je v dobri meri odvisno, kako bodo organi upravljanja spodbujali k večji storilnosti z razdeljevanjem sredstev.

Z. S.

(Nadaljevanje na 6. strani)

Ali predpisi z vzvratno močjo uresničujejo duh zakona?

K temu zapisu me je pripravila izjava nekega člana delavskega sveta, ki jo je izrekel povsem spontano, potem ko so obravnavali »Odredbo o spremembah in dopolnitvah uredbe o izdatkih, izplačanih osebam v delovnem razmerju, ki se priznajo za materialne stroške gospodarskih organizacij«, objavljeno v zveznem Ur. listu z dne 25. junija 1958, ki pa velja od 1. januarja 1958. Menjeni je dejal: »Toliko se govori o tem, da predpisov z veljavnostjo za nazaj ne bi smeli izdajati, ker je to škodljivo z več vidikov, pa vendar državni organi tako često izdajajo takšne predpise. Kaj če bi se delavski svet odločil, da bi pripravil tarifni pravilnik prav tako z veljavnostjo za nazaj?«

Izmed mnogih načelnih vprašanj in vprašanj tehničnega značaja, ki se pojavljajo v zvezi z izdajanjem predpisov retroaktivne veljavnosti, je najvažnejše to, ali s takšnim predpisom dosežemo namen zakona, njegov osnovni smisel oziroma politiko, ki naj bi se uveljavila na njegovi podlagi. Jedro novih zakonov v zvezi z delitvijo dohodka gospodarskih organizacij je nedvomno v tem, da so odpravili ostanke meznega razmerja in s tem dali prosto pot poslednemu uveljavljanju samoupravnih pravic delovnih kolektivov pri urejanju njihovih notranjih odnosov. Močnejša

materialna osnova delavskega upravljanja (delovni kolektivi razpolagajo sedaj že s 39% ustvarjenega dohodka) in docela svobodna razdelitev ostanke čistega dohodka na sklade podjetja in na osebne dohodke delavcev, nista namenjeni zgolj neki abstraktni krepirni delavskega upravljanja, ampak se mora kot posledica tega pokazati višja proizvodnost dela. To je pa močje doseči samo s tako delitvijo dohodka, ki zagotavlja določeno stalnost. Nobenega dvoma pa ni, da načel zakona ni močje uveljaviti s predpisi, ki naj veljajo za polovico leta nazaj, kar je tudi glavni vzrok razburjanja v delovnih kolektivih.

Ustrezni zakoni (Zakon o proračunskem prispevku iz osebnega dohodka delavcev, Zakon o prispevku iz osebnega dohodka gospodarskih organizacij, Zakon o delovnih razmerjih) določajo, kaj spada med osebne dohodke, kaj pa med materialne stroške. Nekatere konkretne odločitve pa so ti zakoni prepustili Državnemu sekretariatu za finance FLRJ, ki se je tega pooblastila poslužil in v Uradnem listu z dne 5. marca 1958 (to je tretji mesec po objavi ustreznih zakonov) objavil več odredb, ki podrobno urejajo nekatera zakonska določila v zvezi z delitvijo dohodka. V eni izmed odredb določa Državni sekretariat za finance, kaj se lahko

šteje med materialne stroške gospodarske organizacije. Po tej odredbi se med materialne stroške štejejo dnevnice in prevozni stroški za službena potovanja in premetitve, selitveni stroški ob premetitvi ali preselitvi upokojenega delavca ali njegove družine itd. Temu predpisu so gospodarske organizacije tudi prilagodile svoje izdatke. Toda 25. junija, to je tri mesece kasneje, je Državni sekretariat za finance to odredbo spremenil in odločil, da se smejo stroški za službena potovanja šteti med materialne stroške le tedaj, če je potovanje odobril upravni odbor oziroma delavski svet, dalje, da se stroški za službena potovanja na razne seje in razstave štejejo med materialne stroške le za tiste ljudi, ki obiskujejo te prireditve s konkretno manipulativno nalogo, izdatki drugih obiskovalcev pa se ne smejo izplačati niti iz sklada za skupno potrošnjo, ampak iz njihovega osebnega dohodka. Dalje spremenjena odredba določa, da se izdatki v zvezi z izobraževanjem delavcev (tečaj, seminarji in podobno), če jih je odobril upravni odbor, krtejše iz sklada za skupno potrošnjo, sicer pa gredo v breme osebnih dohodkov prizadetih delavcev. Spremenjena odredba se uporablja od 1. januarja 1958.

Resno dvomimo, da bi s tem retroaktivnim predpisom dosegli njegove namen, namreč večje varčevanje s družbenimi sredstvi in solidnejše, načrtnejše gospodarjenje za minulo polletje. Prej narobe. Delavski sveti

bodo sicer lahko formalno za pol leta nazaj odobrili vsa službena potovanja in poiskali tudi vsa potrebna »opravičila« za vsa izplačila in podobno, s tem jih pa nehoti navajamo na takšno delo tudi za naprej. Tako jih nikakor ne bomo navadili na načrtnost, ker bodo vedno živeli v pričakovanju, češ, saj bo čez mesec dni prišla zopet nova odredba in uredila stvari za celo leto nazaj. Ob takšnem razpoloženju bodo delavski sveti nagnjeni bolj k formalnostim, čakanju na vsako podrobnost, kot pa k samoiniciativnemu in načrtnemu delu. Postavlja se tudi vprašanje, ali bodo izdatke za potovanja na seje, razstave in podobno zares morali kriti posamezniki, ki so bili na teh prireditvah po nalogu gospodarske organizacije, vendar ne s določeno manipulativno nalogo, ampak zaradi izražanja pravičnega odziva na izražanje pravičnega odziva na gospodarske organizacije, če bi jih la-ta krila v breme njihovih osebnih dohodkov, ker so potovali po njenem nalogu. Zato je vzvratna moč te odredbe v tem primeru dokaj dvomljiva.

Naš namen je bil samo opozoriti na škodljive posledice predpisov z vzvratno močjo, nikakor pa ne zmanjšati pomen teh predpisov za naprej. Ničče namreč ne more oporekati dejstvu, da so v mnogih gospodarskih organizacijah naravnost razmetavali z družbenimi sredstvi in vse močje izdatke spravili pod plašč materialnih stroškov. S tem se je poviševala cena izdelkov, to pa je šlo v škodo potrošnika. Zato so za to področje koristni predpisi, ki omejujejo podobna razmetavanja z družbenimi sredstvi, morali bi pa pri tem upoštevati, da predpisi z vzvratno močjo napravijo več politične škode kot pa materialne koristi, ker vnašajo v gospodarjenje delovnih kolektivov precejšnjo negotovost. I. K.

Kdo naj skrbi za strokovne šole

Po prehodu strokovnih šol na občinske in okrajne proračune so nastale precejšnje težave pri njihovem financiranju. Precej pripomb je padlo tudi na račun delitve skladov za kadre. Zato je naše uredništvo zaprosilo nekaj prosvetnih in gospodarskih strokovnjakov, naj povedo svoje mnenje tako glede finansiranja strokovnih šol in njihovih internatov, kakor tudi glede ukrepov, ki so potrebni, da bi zainteresirani gospodarske organizacije, društva in oblastvene organe za razvoj tega šolstva in jim tudi omogočili, da bi to šolstvo gmotno vzdrževali.

Decentralizacija zveznega sklada za kadre ima med drugim tudi to prednost, da dobivajo republike in okrajne sredstev kot doslej in da jim tudi laže delijo po potrebah. Ima pa tudi nekaj slabosti. Sredstva iz republiškega sklada za kadre se preveč drobe na vse šole. Nekateri okrajni jih namesto za investicije, opremo, učila in za načrtne izpopolnjevanje šolske mreže uporabljajo za redno vzdrževanje šol. Strokovna združenja, ki najbolj poznajo potrebe po strokovnih kadrih, pa so ostala brez sredstev za razvoj strokovnega šolstva. Zato je uredništvo vprašalo omenjene strokovnjake tudi, kako, kdo in po kakšnih načelih naj bi te sklade razdeljeval, da bi bili smotrnejše izkoriščeni.

Končno je hotelo zvedeti, kaj menijo o sredstvih za izvenšolsko izobraževanje. Kakor je znano, se lahko 10% okrajnih skladov izkoristi za pošolsko izobraževanje. Nekateri okrajni so to upoštevali, spet drugi pa niso ničesar prispevali k gospodarskim organizacijam, ki izobražujejo kadre. Nastaja vprašanje, kako bi gospodarske organizacije spodbudili, da bi svojo skrb za vzgojo kadrov še povečale, zlasti še, ker po novih predpisih ne smejo šteti tovrstnih izdatkov med materialne stroške.

Najprej reforma v glavih, potem reorganizacija skladov

Tovariš Oto Vildman, načelnik oddelka za strokovno šolstvo pri Svetu za šolstvo LRS, je takole odgovoril uredništvu:

Zvezni zakon o vodstvu šol določa, da smejo tudi strokovne šole ustvarjati samo občinski in okrajni ljudski odbori. S tem pa se je v Sloveniji porušil zdrav sistem, ki je bil uzakonjen z uredbo o strokovnih šolah in je doveljal, da smejo strokovne šole ustanavljati ne samo okrajni in občinski ljudski odbori, marveč tudi podjetja, gospodarske in družbene organizacije. Kljub temu pa so nekatera podjetja do leta 1958 vztrajno skrbela za vzgojo svojega strokovnega kadra in našla možnosti za vzdrževanje svojih šol. Letos pa jim je bilo to onemogočeno, zato se je stanje strokovnih, predvsem industrijskih šol zelo poslabšalo.

Nafelo, ki so ga šolski organi v Sloveniji vedno zagovarjali, namreč, da naj te šole vzdržujejo tiste upravne in gospodarske organizacije, ki so zainteresirane zanje in ki so tej nalogi tudi kos, bo z novim zakonom o šolstvu, vsaj tako kaže, tudi uveljavljeno. Vendar to ne bo dovolj. Gospodarskim organizacijam bo treba omogočiti financiranje strokovnih šol in v zvezi s tem spremeniti razne finančne predpise. Gospodarske organizacije, združena in upravni organi so že vseskozi zainteresirani za razvoj strokovnega šolstva, včasih pa bodisi zaradi gospodarskih predpisov bodisi zaradi omejenih proračunskih sredstev strokovnim šolam niso mogli dati toliko, kot so jim namerali. Finančna vprašanja strokovnih šol torej ne bomo rešili s skladom za kadre, temveč je treba dati podjetjem možnosti za financiranje lastnih šol ali pa šol za dvoje ali več podjetij skupaj. Vseh težav bi bilo konec, če bi smele gospodarske organizacije prističi izdatke za vzgojo kadrov med proizvodne stroške, kar bi bilo popolnoma naravno, saj je reprodukcija delovne sile tako potrebna za proizvodnjo kot delovna sredstva, surovine itd. Kar se pa tiče občinskih in okrajnih ljudskih odborov, pa bi bilo treba izvesti reformo v glavih. Odbornike kaže prepričati, da je strokovna šola prav tako šolska ustanova kot vsaka druga. Kadarkoli nastanejo pri vzdrževanju šol težave, se namreč začne moletati tla najprej strokovnim šolam, čeprav se vsako leto na tisoče dijakov ne more vpisati vanje zaradi pomanjkanja šolskega prostora.

Dejstvo je, da strokovne šole že 10 let niso dobile nobenih investicijskih sredstev, zato so njihove potrebe dandanes nekajkrat večje kakor v te namene dodeljena sredstva. Niš čudnega torej, da ljudje bolj kritično tisti, ki bodo morali črpati iz gradnjeno eno ali dve leti. V letu 1956, ko ta fond ni bil tako organiziran, kot je sedaj — takrat ga niso imeli ne okrajne šolske organi — so se sredstva resda drobila in tudi ni bilo večjih investicij. Lani in letos pa smo investirali načrtno in mnogo. V manj kot dveh letih so bila zgrajena delno ali v celoti sledeča šolska poslopja: tehniška srednja šola v Kranju, steklarska šola v Rogoški Slatini, industrijska metalurška šola v Ravnah, trgovske vaješke šole v Celju, Ljubljani in Gorici, vajenska zidarska šola v Ljubljani, industrijska kovinarska šola v Kopru, strojna traktorska šola v Mariboru, lesno-industrijska šola v Škofji Loki, internat industrijske kovinarske šole TAM v Mariboru, internat strokovnih šol v Celju, industrijska rudarska šola v Zagorju in industrijska kovinarska šola v Trbovljah. Začeli smo graditi še tehniško srednjo šolo v Mariboru, godarsko srednjo šolo v Postojni in internat industrijske pošolske stroke v Novi Gorici. Tudi tega je bilo še več šol

ne gradili več. S samo reorganizacijo skladov pa se seveda sredstva ne bi povečala, tudi napake bi se še zmeraj ponavljale, če ne bi spremenili odnosa do šolstva in samega dela. Če so okrajni odbori uporabljali sklade za kadre v druge namene, niso sami krivi, temveč zlasti okrajna gospodarska združenja in tudi sindikati, ker niso poskrbeli, da bi ta sredstva uporabljali tako, kot si želi večina. Zelo pogosto je slišati, da je republika dolžna skrbeti za gradnjo novih šolskih poslopij, okrajna sredstva pa da naj služijo v druge namene. Pozabiti pa ne smemo, da je v republiškem skladu razmeroma malo sredstev, samo 30%, medtem ko dobivajo okrajni 50%.

To pa seveda ne velja za 10%, ki jih predvideva uredba za izobraževanje kadrov po podjetjih. Zvezni sklad ne daje republiki ničesar v ta namen, čeprav so potrebe tako velike, da bi jih ne mogli kriti niti, če bi porabili za to celoten sklad. Toda četudi bi bilo sredstev dovolj, bi jih upravni odbori republiške in okrajnih skladov verjetno nesmotrno delili, ker ne morejo vedno najbolje presoditi realnih potreb po vzgoji strokovnih kadrov po podjetjih. Po mojem bi to vprašanje najbolje rešili, če bi nekaj sredstev oddvojili gospodarskim združenjem ali kakemu koordinacijskemu organu tistih, ki so zainteresirani na šolstvu, in ti naj bi jih delili po lastni presoji in uvidevnosti.

Sklad za kadre naj izkorišča tisti, ki ga je ustvaril

Tovariš Bogomir Stanič, strokovni tajnik Trgovinske zbornice LRS, je na naša vprašanja odgovoril takole:

Da bi se strokovno šolstvo razvijalo v skladu s potrebami, naj bi strokovne šole vzdrževali iz rednih proračunov okrajnih ljudskih odborov, sredstva skladov pa uporabljali v predvidene namene. Od gospodarskih organizacij ni moč zahtevati, da bi plačevali v sklad večje zneske, hkrati pa še posebej podpirale šole. Nekoč so gospodarska podjetja dajala zavestno in prostovoljno za svoje strokovne šole letno tudi po 10 do 15 milijonov din, ker so pač imela možnost, prav gotovo bi jih dajala tudi sedaj, če bi jim to omogočili.

O decentralizaciji skladov za kadre pa menim, da se ni povsod obnesla. Prenos skladov pri bivših republiških zbornicah na okrajne ljudske odbore oziroma na državne organe kaže negativne posledice. Konkretno: Republiški organ za upravljanje sklada ima gotovo večji pregled nad republiški strokovni šolstvu in tudi bolje ve, kolikšne so potrebe po kadrih v ostalih republikah, ki naj bi jih vzgojili pri nas. Slabo pa je, da se sredstva vseh gospodarskih panog stekajo v en sam sklad, tako v republikah kakor v okrajih. Druga slabost pa je v tem, da se zaradi tega sredstva tako razdrobijo, da si zlasti okrajni ne morejo dosti pomagati z njimi, ker so razmeroma majhna. Resda mora sedanji republiški sklad dotirati vse okrajne sklade, res pa je tudi, da prav zaradi tega pogosto v okrajih ni moč zbrati toliko sredstev, da bi izvedli pomembnejše naloge, na primer adaptacijo zgradb, dograditev enega nadstropja, gradnjo internata, nove šole itd. Dejstvo je tudi, da se letos gradi več stavb za strokovno šolstvo, tako s pomočjo zveznega kakor tudi republiškega in okrajnih skladov. Vendar pa gradnja prepočasno napreduje in tudi ne vedno v skladu z dejanskimi potrebami in s sorazmerjem med posameznimi vejami gospodarstva.

Kako bi razmere izboljšali? V prvi vrsti z načrtnostjo. Vsaka veja gospodarstva bi si morala veči predvsem na jasnem, koliko kadra ima, koliko ga bo v prihodnje potrebovala, kakšne so šolske kapacitete in za koliko jih je treba še povečati. (Glede tega si je na jasnem samo trgovina.) Po tem načrtu bi se morali lotiti gradnje šol in internatov in pripravi tudi daljši perspektivni gradbeno-investicijski program. V skladu s tem naj bi vsaka veja gospodarstva letno akumulirala v sklad toliko sredstev, kolikor bi bilo potrebno za izvedbo celotnega njenega načrta. Razumljivo, da bi morali v tem primeru ločiti sredstva v skladu po gospodarskih panogah. Ker jih vključuje gospodarske organizacije, naj bi jih tudi upravljale same oziroma njihova združenja, ki dobro poznajo problematiko strokovnega šolstva in potrebe po kadrih. Sicer pa ni nujno, da bi sklade ponovno prenesli na zbornice, zatočalo bi že, če bi ločili akumulacijo in sredstva dodeljevali tisti veji gospodarstva,

Strokovnim šolam več virov finansiranja

Tovariš Danilo Sbrizaj, predsednik združenja učiteljev strokovnih šol LRS, odgovarja:

Vprašanje finansiranja strokovnih šol je zelo zapleteno in ga ni moč reševati po splošni šabloni, kakor za obvezne šole in gimnazije. Zato mislim, da ne bi škodovalo, če bi imeli tudi pri nas za strokovne šole več virov finansiranja, kakor jih že imajo marsikje v inozemstvu v skladu s heterogenim in pestrim značajem strokovnega šolstva. Posamezne strokovne šole se med seboj ne razlikujejo le po strokah in poklicih, za katere usposablja nove kadre, temveč tudi po obsegu ozemlja, s katerega dobivajo učence, in po številu teritorialni razsežnosti delovnih mest v gospodarskih organizacijah in raznih javnih službah, kamor odhajajo njihovi absolventi.

Lahko rečemo, da skoraj ni strokovne šole, ki s svojim delovanjem ne bi presegala okvira vsaj ene občine, če ne celo več občin hkrati. Od tudi stalno protislovje med našim sistemom komunalne samouprave in širšim značajem strokovnih šol.

Kdo bi se potem čutil, da naše občine in okrajni — kljub vedno večjemu zanimanju za strokovne šole v zadnjih letih — še vedno dajejo prednost splošnim šolam, zlasti ker imajo tudi te kočljive probleme glede prostorov in učnih moči. Hkrati pa samo orientacija strokovnih šol na komune te šole odtujuje od gospodarskih organizacij, zato kažejo le-te premalo zanimanja za vzgojo strokovnih kadrov.

Menim, da b o občine skupno z gospodarskimi organizacijami lahko finansirale le celoletne vaješke šole. Pa še za te bi nastale težave v večjih mestih, na primer Ljubljani, in bi bilo treba dopustiti, da bi jih eventualno finansiral okraj. Periodične vaješke šole, šole s praktičnim poukom in druge strokovne šole, ki po svojem delovanju ne presegajo okrajnih meja ali pa jih presegajo le v neznatni meri, naj bi financirali okrajni. Strokovne šole širšega značaja, tako periodične vaješke kakor šole s praktičnim poukom in druge strokovne šole, na primer tehniške in godarske srednje, razne zdravstvene šole itd., bi vsekakor morala financirati republika, bodisi direktno bodisi s primerno dotacijo okraju, kjer je šola. Strokovnim šolam, ki vzgajajo kvalificirane delavce in tehnike ter druge kadre za posamezne stroke, na primer gradbene, gostinske in trgovinske kadre, bi zajamčili nemoten razvoj, če bi jih finansirala gospodarska združenja in zbornice. Seveda bi bilo le-tim treba zagotoviti primerna finančna sredstva ali iz proračuna ali iz skladov za kadre. Končno ostanje še šole, ki vzgajajo kadre za eno samo podjetje ali za več sorodnih podjetij — industrijske šole pri tovarnah. Za te bi bilo najbolje, če bi jih finansirala sama podjetja iz sredstev, ki jih vplačujejo v sklad za kadre.

Prepričan sem, da raznovrstnost finansiranja ne bi kvarno vplivala na enotnost vzgojnega in izobraževalnega procesa, če bi se le-ta razvijal pod nadzorstvom in ob pomoči okrajnih in republiškega pedagoškega centra in Zavoda za proučevanje šolstva. Najvažnejše pa bi bilo, da bi strokovnim šolam zagotovili izredna sredstva. Negotovost glede materialnih pogojev, ki je

Ne lotimo se novih gradenj, dokler je še vrabec na strehi

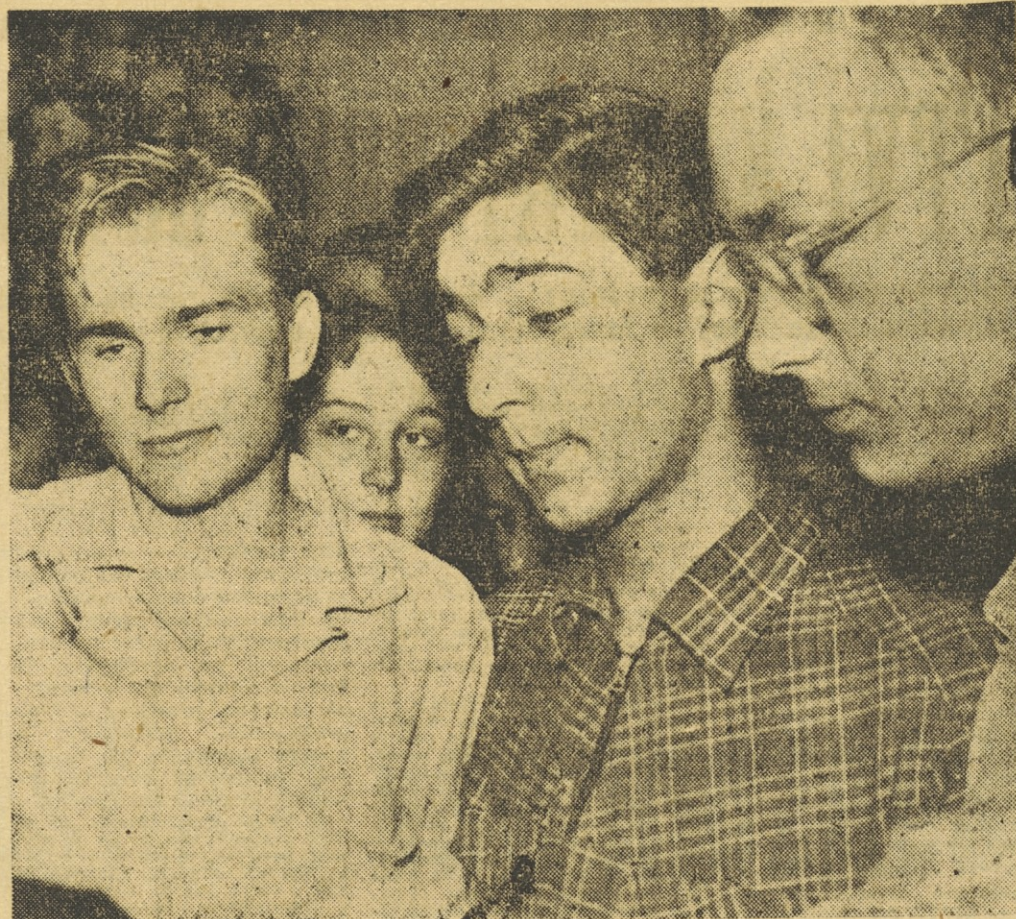
Tovariš Joško Gorjanc, predsednik upravnega odbora sklada za kadre pri OLO Ljubljana, je dejal med drugim tole:

Menim, da bi morali industrijske šole vzdrževati tisti, ki jih izkoriščajo, internati o njih pa naj bi se sami financirali. Po decentralizaciji so ostale srednje in druge strokovne šole v pristojnosti okraja, medtem ko so internati prešli v pristojnost občine. Prav ta neskladnost pa povzroča precejšnje težave in motnje.

Vprašanje, kako zainteresirati gospodarske organizacije za gmotno vzdrževanje strokovnih šol, je zelo kočljivo, ker mnoge kljub najboljši volji tega ne bi mogle storiti. Vi-tostroj, na pr., lahko sam vzdržuje svojo šolo, medtem ko trgovskim in gostinskim šolam zbornice ne morejo gmotno pomagati, ker jim to onemogočajo predpisi. Oblastveni organi si sicer prizadevajo, da bi se te šole izpopolnile, zato iz leta v leto naraščajo izdatki zanje.

Pri decentralizaciji sklada za kadre je bilo lani precej slabosti, ker je uredba izšla zelo pozno, mimo tega tudi ni bilo še programov za gradnjo potrebnih šol. Zato je razumljivo, če so ta sredstva nekateri okrajni in mogoče tudi republika nepravilno trošili. (Vendar za ljubljanski okraj tega ne bi mogli trdit.) Potrebe po strokovnih šolah mora poznati vsak okraj in se pri sestavljanju načrtov za gradnjo novih šol posvetovati z združenji in gospodarskimi organizacijami. Samo tako bomo smotno razvijali strokovno šolstvo in razpoložljiva sredstva pravilno trošili. Po mojem bi kazalo prvenstveno pospešiti gradnjo novih šol, zakaj z reformo šolstva bo priliv učencev v strokovne šole precej večji kot sedaj. Kapacitete teh šol pa že dandanes ne ustrezajo. Tu je tudi vzrok, zakaj dobivajo gospodarske organizacije tako malo sredstev za dvig strokovnega kadra, da ne morejo kriti niti najnujnejših potreb. Trenutno bo ta skrb še vedno bremenila gospodarske organizacije.

Znano je, da je del sklada za kadre blokiran, kar je po mojem mnenju pravilno. Bolje je, da gradimo s sredstvi, ki so

zadnja leta bremenila številne strokovne šole, je zelo slabo vplivala na učiteljske zbornice in na šolsko delo.

Sklade za kadre bi po mojem najboljši smotno razdeljevali, če bi jih dodeljevali okrajem. Leti bi jih zaradi poznavanja razmer laže investirali v gradnjo takih strokovnih šol, ki niso ozko vezane na določeno gospodarsko organizacijo oziroma na določeno panogo. Nekaj sredstev iz skladov za kadre pa bi lahko prepustili tudi posameznim gospodarskim organizacijam in združenjem ter zbornicam za finansiranje in investicije njihovih strokovnih šol. Seveda pa bi bilo treba nekoliko spremeniti sedanje predpise in zagotoviti smotno trošenje teh sredstev. To bi nam zagotovilo zdrav razvoj strokovnega šolstva. V bivšem skladu za kadre v trgovini imamo lep vzgled, da se taka delitev sredstev dobro obnese.

Gospodarske organizacije pa bi po mojem mnenju samo tako spodbujali k strokovnemu izobraževanju svojih kadrov, če bi jim dodeljevali primerna sredstva iz sklada za kadre. Seveda velja to samo za večje gospodarske organizacije in za posamezne okrajne zbornice, medtem ko naj bi sredstva za izvenšolsko strokovno vzgojo drugih delavcev obvezno dodeljevali posebnim centrom, ki bi jih bilo treba v ta namen ustanoviti v okviru posameznih občin.

Več možnosti podjetjem

Tovariš Miro Završnik, načelnik kadrovske službe v Litostroju, odgovarja:

Po vseh doseženih izkušnjah lahko trdimo, da tovarna mora sodelovati pri vzgoji mladih kovinarjev. Strokovne šole naj okrajni in občinski ljudski odbori financirajo samo tam, kjer industrijska podjetja ne kažejo zanimanja zanje. Če pa se zanimajo za vzgojo in napredek strokovnih kadrov, naj bi jim s predpisi omogočili, da bi strokovne šole vzdrževali s lastnimi sredstvi.

Tovarnam bi morali omogočiti, da bi strokovne šole financirale iz posebnih skladov, kajti sklad za skupno potrošnjo je tako obremenjen, da za šole ne ostane zadosti sredstev. Morali bi doseči, da bi smele vsaj del stroškov za vzdrževanje šol kriti iz sredstev za materialne stroške, druge stroške pa naj bi kritil iz sklada za kadre. Sredstva le-ta bi kazalo dodeljevati tudi tovarnam, ki žele vzdrževati strokovne šole. Le-te naj bi dobili največ. Zvezna sredstva naj bi služila samo za investicije, ne pa za vzdrževanje strokovnih šol.

Po mojem mnenju je 10% okrajnega sklada zelo malo za izvenšolsko vzdrževanje. Litostroju, na primer, bi potrebovali za strokovni dvig kadrov približno 10 milijonov dinarjev, s sredstvi, ki jih je dodelil okrajni sklad, pa si kaj malo pomagamo.

H koncu bi pripomnil še to, da naj bi vsa podjetja enako skrbela za strokovno izobraževanje svojih delavcev. Tako bi preprečila fluktuacijo delovne sile. Dogaja se namreč, da tista podjetja, ki ne prispevajo ničesar za strokovno izobraževanje svojih kadrov, uporabljajo sredstva za preplačevanje delavcev, vrh tega tudi nimajo nobenih težav z izobraževanjem in še ustreznih kadrov jim ne manjka, ker si jih pač zagotovijo z višjimi tarifnimi postavkami.

Sredstva za pošolsko strokovno izobraževanje tistemu, ki najuspešneje opravlja to nalogo

Ob koncu smo dali še besedo tovarišu Tilki Blahar, tajniku komisije za prosveto, kulturo in tisk pri republiškem svetu sindikatov:

Kot je razvidno iz večine odgovorov, nastajajo težave pri financiranju strokovnih šol zaradi nestalnega dodeljevanja proračunskih sredstev. S prenosom strokovnih šol na proračune okrajev in občin so mnoge izmed tistih šol, ki so jih dotlej vzdrževala podjetja ali strokovna združenja, začele v precejšnje težave in se morajo vsako leto posebej boriti za to, kdo jih bo vzdrževal.

Po novem zakonu o šolstvu bodo morale vse šole registrirati svoje ustanovitelje in jih bodo morali le-ti vzdrževati. Sodeč po doseženih izkušnjah, ne bi bilo prav, če bi bili ustanovitelji samo občinski in okrajni ljudski odbori. Načelo, da naj šole vzdržuje tisti, ki je najbolj zainteresiran za njen razvoj, kar je poudarjeno tudi v vseh odgovorih ankiranec, bi morali le-ti dosledno uresničiti tako, da bi bili ustanovitelji lahko tudi podjetja ter strokovna in gospodarska združenja. Vsem ustanoviteljem pa bi bilo treba s posebnimi predpisi zagotoviti materialne možnosti, da bi šole lahko v redu vzdrževali. S predpisi bi morali posebej stimulirati tiste gospodarske organizacije, ki sistematično skrbijo za izobraževanje strokovnih kadrov.

Glede skladov za kadre pa tole: Sredstev je malo, potrebe pa se nenehno večajo. Kakorkoli bi razdeljevali te sklade, ne bi mogli zadostiti vsem potrebam. Po mojem bi se morali pred delitvijo teh sredstev upravni odbori skladov posvetovati s pred-

stavniki strokovnih združenj in zbornic, ki najbolj poznajo potrebe po kadrih in imajo tudi izdelane perspektivne načrte potreb po kadrih (na osnovi petletnega perspektivnega načrta gospodarskega razvoja). Po pregledu vseh potreb in načrtov bi bilo laže vlagati sredstva tja, kjer so najbolj potrebna. Zato imajo prav tisti, ki predlagajo, naj bi sredstva republiškega sklada dodeljevali okrajem, da bi le-ti načrtno gradili mrežo strokovnega šolstva. Seveda pa bi bilo treba zagotoviti dober nadzor nad izkoriščanjem teh sredstev. Pri tem bi morali sindikati aktivno sodelovati in preprečevati, da bi jih negospodarno trošili.

Za pošolsko izobraževanje delavcev je 10% sredstev iz sklada za kadre odločno premalo, ker s tem denarjem ni moč kriti vseh izdatkov za razne strokovne tečaje. Zato bi bilo po mojem pametnejše, če bi ta denar uporabljali za izdajanje raznih strokovnih priročnikov, za nabavo učil in ponazoril, ki bi jih lahko izkoriščali vsi, ki organizirajo tečaje in seminarje in seveda tudi posamezniki. Okrajni naj bi dodeljevali sredstva predvsem tistim šolam in ustanovam, ki lahko največ store za strokovno izpopolnjevanje odraščajo, se pravi, raznim strokovnim šolam (za večerne tečaje), ljudskim univerzam, ki prireja-jo tečaje oziroma seminarje in predavanja za ljudi iz več podjetij itd. S posebnimi predpisi bi morali stimulirati tudi podjetja, ki sistematično in kontinuirano vzgoji kadrov, zlasti še k razvoju izobraževalnih centrov, ki bodo za uspešno delo potrebovali veliko sredstev, teh pa ni mogoče zagotoviti niti iz sklada za kadre niti iz skladov

Kjer je volja, so tudi uspehi

Ze danaj ni več nov ta radijski oddajnik. Saj deluje že četrto leto. Njegovi začetki pa segajo še kakih osem ali deset let nazaj, ko so mladi šmarnski radijski amaterji zbirali nekaj starih nemških radijskih oddajnikov in sprejemnikov. Seveda ni takrat nihče mislil na oddajanje. Kje neki! Takrat je nekaj vnetih mladih ljudi samo skušalo dojeti skrivnosti takega aparata. Sprva dognati skrivnosti, kasneje so skušali tudi sami sestaviti kaj podobnega. In tako je nastajal pod njihovimi rokami nov radijski oddajnik. Glej zadnjo stran. Ko pa je bil narejen, kdo ga ne bi preizkusil? Tako so tudi mladi člani Ljudske tehniške v Smarju poskušali ugotoviti, kako deluje. In kot prvi, ki so prišli na to idejo in ki jim je poskus po tolikem trudu uspel — saj jim je kratek stik nekoč vse uničil! — smejo vsako nedeljo dopoldne od devete do dvanajste oddajati svoj program. Malo gode-ba na ploščo, malo nasvetov, go-spodarskega in kmetijskega izobraževanje o tej ali oni bolezni, predavanje o tej ali oni bolezni, prav šmarnski občini precej razvoja, povečini so napisana s preprosto pisavo kmečkih ljudi, ko se jim zahvaljujejo za njih trud in hvaležijo njihovo prizadevanje.

Počasi se je let tako doberšen del kulturnega življenja razvijal okrog šmarnskega radija. Kajti tu se je združile vse. Sestavili je bilo treba program. In tu je Svoboda, tu so še druga društva v občini, tu so tudi druge občine s svojimi kulturnoprosvetnimi društvi, tu je Društvo inženirjev in tehnikov, tu je kmetijska združba s svojimi strokovnimi delavci, z inženirsko-agronomsko in s kmetijskimi tehnikami, zdravniki, učitelji in profesorji. Tako so vsi ti ljudje in se drugi začeli sodelovati pri programu. Ta s predavanjem, oni z navstili. In ni prav nič predrzno trditi, da Smarčanom in tudi drugim okoliškim ljudem veliko pomeni ta radijski oddajnik.

Seveda pa to še ni vse. V Smarju obstoji tudi prosvetno društvo „Anton Askerce“, ki združuje izobraževalno sekcijo v okviru Ljudske univerze, pevsko zbor, moškega mešanega in mladinskega, pa godbenike, tamburaše, godbo na pihala in knjižnico. Delavnost prosvetnega društva je precej široka. To pa je tudi potrebno, saj je v kraju razen kmečkega prebivalstva tudi precej delavcev. Ti so sicer večinoma na pol kmetije, delajo pa v lesni in v gradbeni industriji. Pred kratkim pa so

ustanovili še tekstilno tovarno — Smarteks; izdelovala bo frotrike in bo zaposlovala kakih 30 ljudi.

Da društvo tako dobro deluje, gre zahvala prav gotovo ljudem, ki so se za to zavzeli v svojih barvah. Na prvi režijski občinski sekcije — predsedniku obine, tovarišu Anderluško — ki tudi prav rad igra. Vneti igralci sta pa tudi njegova žena zobotehničarka in hčerka. Prava igralna družina. Sicer je navadno malo takih, če se nekaj ljudi, pa čeprav jih je malo, z vsem ognjem zavezajo za stvar, potem tudi uspejo in priprteje se druge za sabo. V Smarju je prav gotovo tako! Tu je še šola za odrasle. Njen steber je tovariš Rom, profesor na osemletki. Letos obiskuje to šolo osem ljudi, večinoma milijonci, 2 sta uslužbenca, eden pa je kmetič fant. Marcar, eden opravi izpit čez prvi razred, in to več ko uspešno, saj so vsi izdelali s prav dobrim uspehom. Jeseni bodo končali že drugi razred. Vsi predavatelji na tej šoli so pri zavedanju, da bi predavali koliko moč nazorno, če se v življenju iz učnega načrta samo to, kar je življenjsko važno. Kajti obiskovalci se morajo v glavnem vsega naučiti že v šoli, doma ni več časa veliko za učenje. Zato imajo prav gotovo tudi predavatelji precej zasilig za tako ten uspeh. Glede te šole za odrasle pa imajo v Smarju še velike načrte. Razglašili so po občini, naj se prijavijo vsi, ki bi se radi šolali. Pričakujejo, da se jih bo veliko odzvalo zlasti v Mestnjem, kajti tam imajo lesno industrijo s precejšnjim številom delavcem. In potem bodo hodili predavatelji iz Smarja v Mestnjo ali pa bodo hodili prijavljenci iz Mestnje in drugih krajev kar v Smarje. To bi bilo toliko ugodneje, ker imajo v Smarju več učnih pripomočkov, na vprašanje, če se poslužujejo kakšnih pripomočkov pri pouku — so njih pripomočki v glavnem njih domislisce.

Tako postaja Smarje kulturno središče občine ne le za papirja, temveč dejansko. Ljudi si pridobiva s šolo, in to z osnovno, osemletko, pa še glasbeno šolo, s šolo za odrasle, z raznimi tečaji in predavanji, z nastopi sekcij prosvetnega društva. Z radijskim oddajnikom ... Da je pa do vsega tega prišlo, da imajo šola ljudi, vnetih za ljudsko tehniko, za igro za šolo ... Tako bi lahko bilo marsikje. Saj ljudje so povsod. In bi bili dobiči zavzeti! B. S.

Kako dolgo še po starem?

Zakaj se zmeraj manj mladine opredeljuje za praktične poklice

Šolska reforma je vsekakor razburkala naše mirno šolsko ozračje in marsikatera neprijetna pripomba je padla na njen račun. Toda sedaj, ko smo preživeli prvi val reforme, ko smo uvedli v osemletke že prve učne načrte za nižje razrede, se je ozračje nekoliko umirilo in šolsko leto je potekalo mirno. Mislim, da smo reformno gibanje, ki se je začelo v obvezni šoli, prav razumeli. Ker smo torej začeli brskati po našem zastarelem šolskem sistemu, se nismo mogli ustaviti pri splošnoizobraževalni šoli, temveč smo morali poseči tudi naprej, za drugi del šolstva, t. j. v strokovno šolstvo. Takoj smo začeli misliti tudi na reformo strokovnega šolstva, ker menimo, da morajo prav te šole v novem šolskem sistemu prevzeti važnejšo vlogo in mesto.

K tako hitri odločitvi za spremembo obstoječega šolskega sistema nas je vodilo le eno, in sicer dejstvo, da se zadnja leta vpišuje po končnem obveznem šolanju trikrat več mladine v razne tipe strokovnih šol kot v višje gimnazije. Prav zato smo sklenili čimprej izboljšati in postopno modernizirati celotno strokovno šolstvo.

(srednje tehničnih) spremeniti organizacija in vsebina pouka. V prvih letih šolanja bi kazalo sistem urediti tako, da bi bilo težišče predvsem na praktičnem delu v zvezi s potrebno strokovno teorijo, povezano s splošnoizobraževalnimi področji predmetov. V višjih letnikih (gornji stopnji), se pravi zadnji dve do tri leta, naj bi se organizacija pouka osredotočila izključno na teoretično in praktično pripravo za tehnične poklice, t. j. za postopno pripravo vodstvenih in organizacijskih poslov v industriji.

Učenci — absolventi prve stopnje tehnične srednje šole, ki so uspešno dovršili ta del šolanja, bi lahko nadaljevali šolanje na drugi višji stopnji. Prav tako bi se lahko po svoji nagnjenosti ter uspehih pri praktičnem delu odločili za zaposlitev v raznih podjetjih kot kvalificirani delavci oz. tehniki za one administrativno-tehnične posle, ki ne zahtevajo višjega tehničnega znanja.

V višje letnike tehnične šole bi se poleg rednih učencev matične šole lahko vpisali vsi oni kvalificirani delavci — absolventi industrijskih in vajenskih šol ustrezne stroke s področja cele Slovenije, ki so se med so-

sem znano. Vajenske in industrijske šole igrajo v šolskem sistemu podrejeno vlogo. Pri celotni množici strokovnih šol niso trejteni prehodi, pa čeprav gre skoraj za isto stroko. Vse šole se merijo po splošnoizobraževalnih šolah (gimnazijah), ne pa po doseženih strokovnostih v posameznih poklicih. Da je prav v tem hiba našega šolstva, je že znano slehernemu in zato ni uspešno poklicno usmerjevanje mladine, ki je uspešno dovršila osemletno šolo. To je opaziti prav posebno ob letošnjem vpisu v šole s praktičnim poukom in v vajenske poklice, kjer je še mnogo mest nezasedenih.

Ker nas čas že prehiteva in je pritisk mladine na šole vse večji, nas ne sme presenečati odločitev mladine oz. staršev, ki usmerjajo svojo mladino v gimnazije oziroma srednje strokovne šole, pa čeprav niso prepričani, da bodo njihovi otroci uspešno dovršili šolo ter se z veseljem posvetili poklicu. Končno je to razumljivo, saj se za sprejem v srednje strokovne šole ne zahteva druge sposobnosti kot znanje matematike in slovenskega jezika. Nobena izmed srednjih strokovnih šol ne stavlja kot pogoj za vpis veselje do poklica, ljubezen do dela, poznavanje stroke, obvladanje določenih veščin ali kaj podobnega. Mimo tega pristevamo te šole v smislu rangiranja šol po gimnazijskem sistemu med popolne srednje, kar igra v današnjem družbenem življenju in v službenih odnosih še veliko vlogo. Saj se vse kvalifikacije rangirajo prvenstveno po stopnji šolstva. In zato nam mora biti jasno, da bo sleherni pri odločanju o nadaljnjem izobraževanju svojega sina ali hčere mislil na obstoječi šolski sistem in na vse drugo, kar ta sistem nudi in prinaša.

Vendar če nam je do tega (kar je sicer iz osnutka novega šolskega zakona razvidno), da bi odprli naši mladini široko perspektivo dejavnosti ter vsem sposobnim omogočili nadaljnje napredovanje v stroki oz. poklicu, potem je toliko manj razumljivo, zakaj se odlašamo in se ne začnemo resno pripravljati na spremembo zastarelega šolskega sistema za izobraževanje kvalificiranih delavcev in tehnikov. Zares škoda bi bilo, če bi generacije mladih ljudi zaradi naše brezbriznosti ali pa nerazumevanja zahteve po pravilni ureditvi sistema strokovnih šol zamudile to ali ono ugodnost pri izbiri poklica ali pa si že v mladih letih zaprle pot do nadaljnjega izobraževanja.

Na letošnjem Blennalu zastopa Jugoslavijo pet avtorjev, med njimi dva Slovenca — slikar Gabriel Stupica in kipar Drago Tršar, ki smo ga predstavili v prejšnji številki. — Na sliki: Gabriel Stupica, avtoportret (olje)

Na letošnjem Blennalu zastopa Jugoslavijo pet avtorjev, med njimi dva Slovenca — slikar Gabriel Stupica in kipar Drago Tršar, ki smo ga predstavili v prejšnji številki. — Na sliki: Gabriel Stupica, avtoportret (olje)

Med te priprave za reformo strokovnega šolstva, ki so trajale polni dve leti, spada tudi šolski zakon, ki v svojem osnutku predvideva postopno izvedbo reforme, vse pa mora biti opravljeno najkasneje v dveh letih po izidu zakona. Glede na ugodne pogoje za uresničitev naših teženj po sodobnem šolstvu, smo tudi v Sloveniji pripravili nekaj predlogov za nov šolski sistem, ki jih niso sestavili posamezniki, temveč strokovni kolektivi z vseh področij našega gospodarstva ter šolstva.

Da bomo to vprašanje bolje razumeli, se kaže pobliže seznaniti z nekaterimi rezultati v zvezi z reformo šolstva, ki jih je zbral Zavod za proučevanje šolstva LRS v minulem šolskem letu:

— Izhodišče za šolanje v strokovnih šolah je dovršena osemletka. — Šole, ki sprejemajo v svoje prve letnike absolvente osemletke, morajo graditi učno snov na znanju, ki ga dobe učenci v osemletkah. — V dosežanih šolah bi morali spremeniti vsebino nekaterih učnih predmetov glede na stopnjo šolanja in uporabnost v življenju ter praksi. — V vseh šolah naj se trajanje šolanja ravna po potrebnih strokih. — Prehod na višjo stopnjo šolstva ne bi bil pogojen z dolžino šolanja, temveč z znanjem in sposobnostjo ter z opravljenim izpitom, ki se zahteva kot pogoj za vstop v drugo šolo. — V sistemu novega strokovnega šolstva bi kazalo prekiniti z rangiranjem posameznih šol. — Glede na velike potrebe naše industrije po tehničnih kadrih, bi se morala v tehničnih šolah

lanjem in delovno prakso usposobil za nadaljevanje študija na tehnični šoli višjega tipa.

S takšnim sistemom šolanja tehničnega kadra bi v znatni meri zmanjšali potrebo po inženirskem kadru in bi diplomirane inženirje, absolvente tehniških visokih šol lahko zaposlili na važnejših in specializiranih mestih, na primer pri projektantsko-konstruktorskem, raziskovalnem in preizkuševalnem delu v inštitutu in laboratorijih, pri organizaciji delovnih postopkov in pri učenju strokovnega kadra. Tako bi delovna mesta v naših podjetjih racionalno izkoristili in hitreje prišli do pravilno usmerjenega strokovnega kadra.

Ker smo prešli preko analiz in skupnih ugotovitev pomankljivosti našega šolskega sistema, ki nastaja v smislu projekta o reformi strokovnega šolstva, smatramo, da bi novi sistem izobraževanja tehničnega kadra v mnogem doprinesel k napredku in razvoju naše mlade industrije. Mladi generaciji, ki bi se odločila za takšen poklic, in sicer v poznejši življenjski dobi, t. j. v 17. in 18. letu starosti, in bi poznala stroko, bi bila olajšana izbira pravega poklica po svojih sposobnostih in nagnjenjih.

Torej, takšni so bili predlogi v zvezi z reformo strokovnega šolstva in s spremembo dosežanjega šolskega sistema.

Kakšen sistem šolanja in v kakšnem medsebojnem odnosu so posamezne šole sedaj in bodo verjetno še v novem šolskem letu, je naša javnosti pov-

Torej eno šolsko leto smo spet zamudili. Industrijske in vajenske šole pa čakajo na našo mladino, ki je uspešno končala osemletno šolanje, da bi naši industriji in obrti zagotovile kvaliteten kvalificiran kader. Istočasno pa bi mladini privzgojile ljubezen do dela, do ustvarjanja in odprle pot do nadaljnje izobrazbe v svoji stroki.

Karel Kos

Večer baleta in zabavne glasbe v Trbovljah

V četrtek je trboveljska Svoboda-Center priredila večer baleta in zabavne glasbe. Program so izvedli trboveljska rojakinja Hermína Prymus — Kuharjeva, ki živi sedaj v Bratislavi, mladinke in cibalani trboveljske baletne šole in zabavni orkester.

Trboveljčani so se toplo zahvaljevali gostji za nastop; izvedla je nekaj dovršenih baletnih točk, med njimi Čajkovskega »Trnjalčica«¹ Johanna Straussa »Pomladne zvoke«, L. Korbara »Hm, hm«² itd. Mladinke baletne šole so predvajale Johanna Straussa »Rože z juga«³ in nekaj drugih plesov.

P.

Naši kinematografi so dolžni predvajati domače filme

Po pravkar izišlem odloku sekretariata Zveznega izvršnega sveta za prosveto in kulturo so kino podjetja dolžna uvrščati v svoje filmske sporede tudi domače celovečerne umetniške filme, filmske novosti in dokumentarne filme.

Podjetja, ki so lani predvajala po dvaset filmov, morajo letos vrteti vsaj po dva domača igrana filma. Skupno po so zadolžena za osem do dve sto štiriideset predstav celovečernih umetniških filmov domače proizvodnje.

Nehote sem se ozrla. Nekaj me je zbudilo v oko, ko sem šla mimo. Dekle, oblečeno v narodno nošo, je priredila kriolo in pokazalo čevljev — izdelek tovarne Peko. Toda ni mi čevljev ostal v spominu, kar bi človek pričakoval — kajti to je bil plakat, najodličnejši in po vsem svetu največkrat uporabljen propagandno sredstvo. V

spominu mi je ostal občutek nekakšne neobglednosti in odrezanosti od sveta, nekakšen odmev iz polpretekla dobe. Dobro se še spominjam razstave švicarskih plakatov, ki je bila pred leti v Moderni galeriji. Kdor si jo je malo pozornije ogledal, je lahko tam našel misli in želje tega malega naroda, lahko je užival ob

ustanove. Obiskovali pa bodo tudi vaje v poklicnih gledališčih in razpravljalni o tem. Vse stroške tečajev bo kril okrajni svet Svoboda, pri tečajih internatskega tipa pa bo kril tudi stroške za prehrano, prenočišče ter ogled predstav itd.

V občinskih središčih, ki še niso prišla na vrsto, bodo organizirani tudi dvodnevni šminčarski tečaji, ki se jih bodo udeležili člani vseh društev v občini. Za organizacijo teh tečajev bodo poskrbeli občinski svet Svoboda in prosvetnih društev, medtem ko bo predavatelj preskrbel okrajni svet Svoboda.

Vse to prizadevanje ima namen dvigniti raven na naših amaterskih gledaliških odrih.

Cv. AK.

Z XXIX. Biennala — mednarodne razstave likovne umetnosti — v Benetkah, kjer so vsako leto zbrana dela sodobnih slikarjev, kiparjev in grafičkov sveta. Letošnja prireditev nosi največji poudarek na abstraktni umetnosti. — Na sliki: Fritz König, kompozicija (bron)

NASI PESNIKI

JANEZ MENART (roj. 1929 v Mariboru) je razvil samostojno pojava med mladimi pesniki. Satira, humor in prodoren realizem v motivih vojne in vsakdanjega življenja s njegove posebne odlike. Skupaj s tovariši je izdal knjigo »Pesmi štirih«¹ (1953), kasneje pa samostojno zbirko »Prva jesen«² (1955). Te dni je izšel v Sarajevu izbor njegovih pesmi v srbohrvaščini v knjigi »Mozaik«³.

Pesnik se predstavi

Kadar se kdo legitimira, na vrsto pride tudi vera. O njej le to: za mladih let bi rad v nebesa šel sedeti: a zdaj zrelejšo sodbo dam: dovolj, da sem prišel na svet in ne bi rad še kam drugam.

Od rojstva mi je pasje šlo, zato sem nizek in droban. A silal sem, da bi lahko dosegel še zakonski stan, če bi bil malo manj otrok, za decimeter bolj visok, za kilo težji in kosmat, da žgačkal bi dekliški vrat.

Pa to najhujši ni problem, še hujši dela mi skrbi in, ker je skupen vsem ljudem, je vreden nekaj besedi. Odkar zagledal sem ta svet, o sebi mislim, da sem genij, in to poudarjam spet in spet, a teh izjav nihče ne ceni.

Zato življenje sem zavozil. Lahko bi kak šofer postal, od krčme pa do krčme vozil in vsak dan z drugo Micko spal. Kaj bi! Žal pesnik sem postal. Moj svet je svet stopic in rim. Ljudem se malo mahnjem zdim in deloma imajo prav.

Študiram že nad petnajst let in še ne vem, da za denar dobim, kar čem — a da krčmar ne da bokala za sonet. Ko se vrstnikov spominim kdaj, mi je pri sreč kar hudo. S komolec šli so comm'il faut in zdaj imajo položaj.

Jaz pišem, belim si glavo in, če kak tisočak dobim za honorar, se že bojim, da bo morda mi bolje šlo. Zato poženem ga čez noč in dalje upam v paradiz, o izobliži sanjačo in reven kot cerkvena miš.

Kup starih knjig, par prhklih rjuh, globin, krtačka za zobe, kitara za bolj slab posluh in v menzi sunjen nož za kruh vsa moja je posest, sevé če anuliram slabo ime. No — sto let bom že potrpel — več pa tako ne bom živel.

Nič nimam in tako je prav: imam dokaz, da nisem kradel. A če bi vendarle kdaj padel v roke pravice, mi bo žal, da bom smeje pred tronom stal, ko mi sodnik bo bral zločine in nekaj let zapora dal in z njim »zaplenbo imovine«.

In razen tega mi je žal, da, ko v gospodu bom zaspal, ne bo za mano z učine, da bom cenen pogreb imel, da malo jih prišlo 'o zraven in bom tako postal manj slaven. A kljub vsemu sem le vesel — me bo vsaj kak sorodnik kiel.

No, to je vse. Sicer lahko bi pesem lirčno zaključil, češ da kar srečen sem tako, a kaj bi z rimanjem se mučil, saj vsi podatki zaželeni so zbrani kje za vsak slučaj; tam vejo najbrž vse o meni, vse, kar jaz sam vem — in še kaj.

Gostejše sito za plakate

Tudi plakat lahko razvija likovni okus

likovni in grafični izvedbi. Plakat je vabil, opozarjal, prigorjal, celo vplil in grajal. Njegova beseda, včasih samo ena, ali likovna obdelava, je povedala več in tudi zalegla več kot nešteto popisanih listov.

Moderen plakat je sredstvo, ki nas s hitrim delovanjem opozori na določeno stvar, pa najsi bo to že dogodek iz našega skupnega življenja, kate-rikoli potrošni predmet ali kraj, kamor bi lahko odpotovali na dopust. Čim manj časa zadošča, da plakat izšli v nas trdno odločitev ali pa da nam vtisne v spomin določen predmet oziroma obliko predmeta, tem bolj je uspel. Na gledalca mora delovati hitro, še preden se tega zave.

Takšni so bili razstavljeni listi na omenjeni razstavi. In če se zdaj ozremo na naše domače plakate? Žal se še pre-pogosto v njih zrcali premajhno poznavanje namena in naloge, ki naj jo ima; tako skromen, tako negotov, tako medel je. Se vedno mislimo, da je to kos papirja, na katerem skušamo povedati vse, kar bi radi povedali ter ga napolnimo, ne napolnimo, temveč na-trpamo z vsemi mogočimi teksti, dostikrat nečitljivimi in slabo razporejenimi ter drob-nimi in majhnimi likovnimi iz-razi. Tempo življenja pa postaja vedno hitrejši, vedno bolj hitimo po ulicah za vsako-dnevni opravili in vedno manj je trenutkov, ko plakat lahko opravi svojo nalogo: da nam v drobci sekunde pove vse. Čas nas priganja in zato se ne ustavimo pred takšnim plakatom, da bi posamezne vtise zbirali v celoto in zavestno premišljevali, kaj nam go-vori in ponuja.

Našega plakata tudi ne bi obesili v stanovanje, da bi nam okrasil in osvežil dnevni prostor, kar je pogosten po-jav na Zahodu, predvsem pa pri nordijskih narodih. Seveda ima vsak tak plakat poleg ak-tualne teme še estetsko vred-nost in brezhibno grafično iz-delavo. Risba je lepa, linija čista, barva jasna, predvsem pa je preštudirana in dobro pre-računan učinek, ki naj ga ima na gledalca. Takšne plakate iz-delujejo mnogokrat priznani umetniki, ki jim izrazna likov-na sredstva niso le na pol po-znana, toda ob pomoči razprav in odkritij na področju razisko-vanj o človekovem dojemanju in odzivanju na določene vtise. Zato plakat ni samo stvar dovršene risarske spretnosti. Njegova zgradba sloni pred-vsem na domisleku. Poleg nje-ga pa sta tudi barva in barvna kombinacija prav tako važen element.

Pri nas se s plakati bavijo predvsem arhitekti oziroma

največkrat študenti arhitektu-re. Poklicni priznani umetniki, se zdi, to delo podcenjujejo, čeprav bi prav ti lahko na tem področju največ storili in div-gnili sorazmerno visok nivo. Krivdo nosijo predvsem naroč-niki sami — podjetja in usta-nove — ki se mnogokrat pre-več zanašajo na svoj lastni okus in ne iščejo nasvetov o izbiri ustvarjalca in izbiri osnutka pri poklicnih ljudeh, umetnikih in arhitektih. Naj-večkrat se zadovoljijo enostav-nimi »priznanih«¹ plakaterjih z ob-no z naročilom pri poznanih in rabljeno risarsko tehniko, ki jo poznamo že dolga leta in ki danes več ne učinkuje na naše oko, ker se je nanjo že toliko navadilo, da je otopelo. Mnogo boljše način je razpis nate-čaja, ki omogoča večji izbor in s tem tudi večje možnosti, da dobimo dober in učin-kovit plakat. Potrebno bi bilo ustanoviti tudi neko stalno ko-misijo, morda pri Društvu upo-rabnih umetnikov, ki bi odlo-čala o kvaliteti, ki bi dala pri-vojenje za tisk in ki bi imela tudi pravico zavrniti osnutek. Vsako leto pa bi taka komi-sija priredila lahko obirno raz-stavo uspešnih plakatov (škoda da je Gospodarsko razstavišče opustilo to hvalno vredno nava-do). Takšna razstava bi prikazala nova iskanja, nove izraz-ne možnosti, nove tehnike, no-ve ideje, bila bi dobra šola za ustvarjalce kakor tudi za na-rodničke. Poleg tega pa bi li-kovno vzgajala široki krog obiskovalcev, kajti tudi plakat mora prispevati svoj delež k likovni izobrazbi posameznika, o kateri toliko govorimo in pi-šemo.

M. J.

Gledališče mladih

Svoboda-Center v Trbovljah ima precej mladine v godbi na pihala in v pevskem zboru. Junija pa je z ustanovitvijo Gledališča mladih pridobila pritegnila v društva vsa mladina, ki se zanima za gledališko dejavnost. Na prvem občnem zboru dramske sekcije se je zbralo več kot 60 mladih amaterjev, ki so razpravljali o bodočih nalogah in delu.

Novo gledališče že dela, čeprav je bilo komaj ustanovlje-no. Te dni so pričeli mladi igralci pripravljati dve enode-janki, dalje »Bratovščino sinje-ga galeba«, »Rdečo kapljo«² in »Jezusove apostole«. V počasti-ve Cankarjeve smrti bodo pri-redili Cankarjev večer. V jesen-skih in zimskih večerih pa bodo organizirali razgovore in tečaje. Mladi amaterji so mislili tudi na svoje tovariše, ki morda ne bodo mogli igrati. Vključili jih bodo v tehnično ekipo in jih tako obdržali pri gledališču.

P.B.

DOPUST NA OBALI...

Istrska obala je za naše ljudi tako prikladna, da ga skoraj ni kraja, kjer ne bi slovenski kolektivi pripravljali zaslužene ga oddiha. Od Ankarana do Opatije so vzdolž vse obale raztreseni počitniški domovi, v katerih preživljajo naši ljudje dopustnega bolj imenitno, kot so pričakovali. Sindikalna vodstva so skupaj z vodstvi podjetij lepo poskrbela za letni oddih. Kar pogledjmo kako:

OPATIJA

Opatija je daleč naokrog znana kot letovišče za petičnike. Pa vendar se, da v tem kraju preživeti dopust tudi za »male, male krajačarje«. V mednarodnem vrvežu so se znašli kolektivi Predilnice in tkalnice Maribor, Color-Medvode in Chemo Ljubljana. Uredili so si ljubke počitniške domove. Cena dnevne oskrbe se suče od 200–350 dinarjev, s takso vred. Gostje so zadovoljni in eden izmed njih je napisal v knjigo vtisov mariborske tkalnice naslednje ljudske verzice:

Zelenje obdaja lep dom PTM, gostoljubnost in vrljnost osebja nad vsem.

Upravnik tehta, obraz mu žari, gostje po vrsti težji so vsi.

Tudi mene prevzela domačnos je ta, zato tukaj ostal mi je kosček srca.

MOŠČENISKA DRAGA

Močno postojanko so si naši kolektivi uredili tudi v Moščenjski Dragi. »Litostroj« in kolektiv iz ljubljanskega Most imajo počitniške domove, Tovarna emajlirane posode iz Celja in »Iskra« iz Kranja pa sta si uredili v borovem gozdičku taborišče. Celjski upravnik Franjo Mahne je povedal: »Naše taborišče lahko sprejme sto ljudi.

Qsemdeset ležišč je v hišicah, dvajset pa pod šotori. Skupaj z osemdesetimi dinarji takse plačujejo dopustniki 340 dinarjev dnevno. Kuhamo na plin butan.

Zdravko Grah, upravnik »Iskre«, pa je dejal takole: »Pri nas stane dnevna oskrba 250 dinarjev. Spimo pod šotori. Prostorja je za 115 ljudi. Menzo smo si uredili v bivšem hotelu ob obali in bomo imeli na terasi trikrat na teden ples. V Moščenicah ni namreč nobene zabave. Morda se bodo tako odnosi z lokalnimi forumi zboljšali.

ROVINJ

V Rovinju so najmočnejša postavka železničarji, ki so si, namesto nekdanjih vagonov, uredili kar celo vas, okrog katere so si podala v borovem gozdičku roke še taborišča fizikulture šole Celjanov in občine Ljubljana — Rudnik. Upravnik sindikalnega železniškega letovišča v Rovinju Peter Uršič nam je takole pojasnjeval: »Računamo, da bo letos letovalo v našem naselju okrog 4500 železničarjev in njihovih svojcev. Kot vidite, smo si postavili 113 hišic, ki lahko naenkrat sprejmejo 550 ljudi. Penzion pri nas velja skupaj s takso 200 din. Z občno se odlično razumemo. Zdj gradimo bife in mlečno restavracijo. Težave nam povzročata pomanjkanje vode in slaba elektrika. Za do-

pustnike smo predvsem pripravili plesišče in zabetonirali ploščad na plaži. Take smo zdaj vsem ustregli.

POREČ

V Poreču — ljubkem istrskem mestecu, ki je, mimogrede povedano, znano tudi po svojih vinih — letos preživljajo dopust delavke in delavci istrske Tekstilne tovarne — kranjske Tiskanine, ljubljanske Obnove, Inštituta za elektrovezve, dalje mariborski kovinarji in kolektiv »Vigonek«. Kolektiv slednje mariborske tovarne tabori tu že od leta 1953 in si je priredil življenje v 31 šotorih za 150 dinarjev na dan. Ker so drva draga — meter po pet tisoč dinarjev — so si premož pripeljali iz Maribora in si tako poenostavili dopust.

Lepše kot v katerem koli hotelu pa je v domu Inštituta za elektrovezve. V okusno in sodobno preurejenem benečanskem dvoru in pristanišču so si uredili dom oddiha, v katerem je 60 postelj. Dopustniki plačujejo po 350 dinarjev na dan. In kako živijo? Vse povedo naslednje vrstice v »pritožni knjigi«:

»Kljub prizadevanju, da bi ohranili linijo, je dobra in obilna hrana prekrizala najine račune.

PIRAN

V Piranski občini — od Portoroža do Strunjanja — je letos

92 počitniških domov, ki so si jih tamkaj uredila podjetja predvsem iz vzhodne in severne Slovenije. Med najlepše štejejo v tej občini Dom velenjskih rudarjev v Fiesi in počitniški dom podjetja »Beton« iz Celja. V prvem je treba plačati za deset dni z vožnjo vred 3500 dinarjev, v drugem pa 250–350 dinarjev dnevno. Znesek je odvisen od lege sobe.

ANKARAN

Poslednja močnejša slovenska utrdba ob istrski obali je Ankarana. Tu imajo sila imenitne počitniške člane kolektiva »Gradisa«. Za 80 gostov so uredili lične weekend hišice, na dan pa je treba plačati za vse udobje le 230 dinarjev. Prav toliko plačujejo tudi uslužbenci »Projekta« iz Kranja, ki so si v neposredni bližini uredili miniaturno naselje. »Inteksa« iz Kranja ima v svojih hišicah 60 ležišč, dopustniki plačujejo dnevno po 270 dinarjev. Na hribčku pod Hrvatini pa so se utaborili Kranjčani iz tovarne »Iskra«. V stari preurejeni karavli so uredili nekaj sob, drugi dopustniki pa se zatekajo pod gostoljubno streho priskrbenih hišic, raztresenih krog karavle ob bregu. Tu je prostora za 73 odraslih ljudi. Na dan plačujejo po 250 din.

Bežen pogled v dopustniško življenje naših delavcev in namočencev zgovorno dokazuje, da sindikati in podjetja niso pozabila na delovnega človeka. Podobno so si uredili življenje tudi številni drugi kolektivi vzdolž vse jadranske obale.

Hy

Kadar se vreme skisa, dopust ni ravno najprijetnejši, zlasti še, če je streha nad glavo slaba. V takih hišicah pa je dopust na morju gotovo tudi ob slabem vremenu prijeten. Kar pogledite nasmejane obraze v taborišču Tovarne emajlirane posode iz Celja, ki ima svoj počitniški camp v Moščenjski Dragi.

Potem ko je sonce opravilo svoje, se prileže hladna senca. Čas do večerje pa si v taborišču »Vigonek« v Poreču takole krajšajo s kegljanjem.

Na plaži v Fiesi bo kmalu prav takšna gneča, kot na Iliriji v Ljubljani. V ozadju je Dom velenjskih rudarjev, ki jih na občini zelo cenijo, saj so izdatno sodelovali pri komunalni ureditvi Fiese.

Dopust na morju. Kaj naj bi bil hvaležnejši motiv za fotografa — vseeno ali poklicnega, ali amaterskega — kot je takšna prikupna mladinka.

Fenomenalni fen

ENODEJANKA

PRIZORIŠČE: poslovalnica Jugotehnike, Ljubljana, Čopova ulica, št. 4
NASTOJAJOČI: potrošnica, prodajalec in sesalnik za prah

»Zdaj bo menda prav,« je izrekel s tako sijočim obrazom, kakor da je pravkar sam skonstruiral brezimni rdeči sesalnik za prah, ki ga je držal v rokah.

»Me veseli,« sem malodušno pripomnila iz vrljdnosti, kajti priznam, da za tehniko nimam kdo ve koliko smisla in da me je nekam utrudilo tiste četrte ure, ko sva solidarno obračala in predstavljala dve dolgi belkasti cevi iz umetne mase in ju poskušala pritrditi zdaj na sprednjem zdaj na zadnjem koncu sesalnika.

»Konstruktor« se je spet prelevil v prodajalca:

»Ce imate manjše stanovanje, bo kar dober,« je udaril na komercialno struno, »čeprav je za šest tisočakov cenejši kakor Tiger.

»Količno sesalno moč pa ima?« sem povprašala, kajti od znank, ki so si že omislile sesalnike, sem slišala, da so velike razlike med njimi.

Trgovski pomočnik je začel znova prizadevno obračati tisti rdeči gospodinjstvi rekvizit.

»Zal vam ne morem povedati, ker nikjer nič ne piše,« je potem pobito odgovoril. »Lahko ga pa preizkusiva!«

In že je drskal med igračkami priključki.

»S fenom bova najlaže ugotovila, kako je močan. Vidite, še sušilec za lase ima zraven. Frizer vas bo manj stal...«

Pristavila sem roko k odprtini, iz katere je že puhtel mlačen zrak. Tako kakor iz »zaresnega« fena.

Kot sušilec za lase bi se že obnesel, ampak... sušilec dobim za par tisočakov. Bolj me zanima, kako se tole obnese pri sesanju prahu.

Začela sem se razgledovati po drugih, večjih sesalnikih na polici: »Tale za devetnajst tisoč je videti solidnejši, se vam ne zdi?«

Prodajalec, ki je še zmeraj držal tisti nenavadni fen v rokah, se ni strinjal z menoj:

»Ampak fena pa le nima. Prahu pa najbrž (!) nič bolje ne sesa. Tale stane samo šestnajst tisoč s fenom vred, če pa kupite tistega, vas bo s fenom vred stalo okoli dvajset tisoč...«

Postalo mi je vroče. Po polurnem razgovoru s prodajalcem sem vedela ravno toliko kakor ob prihodu.

Začela sem se braniti: »Veste, frizuri ne posvečam kdo ve koliko časa. Imam znanko, še iz otroških

let... ta je prava frizerka... in včasih tudi malo »pošumari« doma... in velikega stanovanja tudi nima... morda bi ona... Priporočila ji bom...«

Prodajalcu je spet zasijal obraz. Ob novem upu je postal malo popustljivejši:

»No, saj vas razumem. Človek nerad kupi, mačka v žaklju... seveda... In se tudi nimate kam pritožiti, če bi se tale sesalnik ne obnesel...«

Obrnil se je k svojemu poklicnemu tovarišu in ga pobaral: »Ti, ali veš, od kod dobivamo te sesalnike?«

Ogovorjeni je bil malo bolj razgledan. Brez pomišljanja je odgovoril:

»Iz Črne gore jih dobivamo...«

Moj prodajalec je bil srečen, da mi je lahko postregel z odgovorom. In je še dodal: »Mogoče bi se dalo kaj točnejšega zvedeti, če bo vaša znanka res...«

Imela sem vsega dovolj. Kar odneslo me je iz trgovine. Moji sosedje še zmeraj vihajo nosove in zapirajo okna, kadar se prikažem s preprogo na dvorišču.

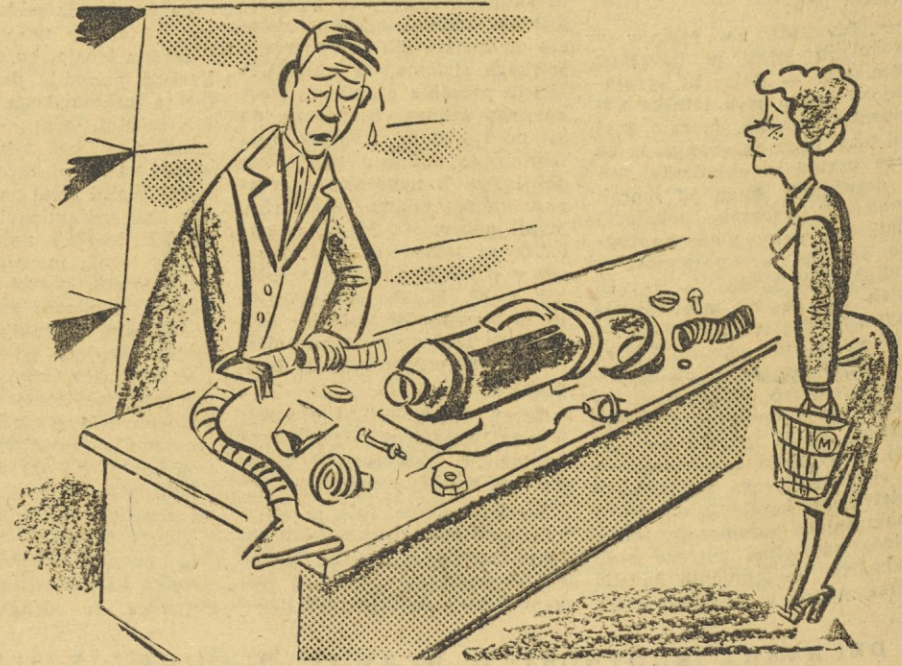
M.K.

Tako idilično razpoloženje je v naselju platnenih streh, ki si ga je v Moščenjski Dragi postavil kolektiv »Iskre«.

Vagon na postaji v Rovinju je poslednji Mohikanec. Železničarji so si namreč v zadnjih letih uredili v borovem gozdičku nad progo že kar celo naselje, kamor so se preselili iz dosedanjih vagonov.

Stanovanjska skupnost je samoupravna družbena ustanova

(Nadaljevanje s 1. strani)

Skupnost ukvarjala se s gradnjo stanovanj, če je občinski ljudski odbor tisti, ki sprejema odlok o cenah gradnje stanovanj in če je sam skupno s svetli odgovoren, da se bo odlok dosledno izpolnjeval. V mnogih občinah imajo poleg tega tudi zavode za stanovanjsko izgradnjo, ki so neposredno izvajali programov stanovanjske izgradnje. Že zato ni primerno, da bi stanovanjskim skupnostim nalagali takdo odgovorno nalogo, kot je gradnja stanovanj, čeprav pa bo ko-rišten nadzor teh skupnosti nad izvajanjem programov in nadzor nad izpolnjevanjem odlokov, ki jih bodo sprejeli občine. To le mimogrede, kajti povsem jasno je, da v takih primerih prevzema stanovanjska skupnost v bistvu del komunalnih nalog, za katere bi moral sicer skrbeti občinski ljudski odbor oziroma za to izvoljeni sveti pri občinah. V tem se morda skriva težnja, da na stanovanjska skupnost razbremenijo občino vseh skrbi, ki jih prinaša reševanje tistih problemov, ki jih ni moč prištevati med neposredno skrb za družino.

V takih občinah je postala, povsem razumljivo, dosežanja stanovanjske uprave nekakšno vodstvo stanovanjskih skupnosti. Od tod do ugotovitve, da je stanovanjska skupnost podrejena upravni aparatu občine oziroma da je nekakšen organ občine, potem ni več daleč. Toda prav tak zaključek bi lahko omajal zaupanje prebivalcev in zavril rast stanovanjskih skupnosti.

Nova stanovanjska skupnost ne more biti nikakršna podružnica komunalne dejavnosti pri občini, niti je komurkoli podrejena. Razlika med staro in novo stanovanjsko skupnostjo (staro z novo sicer odpravljamo) je tu- di v tem, da so dosežanja skrb- le samo za hiše, nove pa morajo skrbeti predvsem za človeka in za družino. Skrb za družino, skrb za podružbljenje nekate- rihih nalog, ki jih je opravljal do sedaj vsak zase, pa četudi je bilo to dražje, bolj zamudno, težje itd., pa je veliko širša stvar kot sama skrb za popra- vilo hiše.

Bistveno je to, da je stano- vanjska skupnost samoupravni organ, ki usmerja skrb in živ- ljenje državljanov na določe- nem področju. Torej ne more biti podrejena niti občini niti svetu za stanovanjske zadeve.

podobno kot delavski svet in podrejen zboru proizvajalcev ali svetu za industrijo, pač pa sa- mostojno in v skladu s splošni- mi predpisi odloča o delu in go- spodarjenju v podjetju. Stano- vanjska skupnost je organ, ki bo delal ter živel na osnovi do- ločenih pravic in dolžnosti po- vsem samostojno. Državljanji morajo vedeti, da je to njihov samoupravni organ, ki bo ure- jeval življenje v zaokroženi te- ritorialni enoti tako, kot bodo sami demokratično odločili. To- rej bo na osnovi njihovih odlo- čitev in predlogov zadovoljeval potrebe vsakdanjega življenja v družini.

Toda politične organizacije, zlasti pa sindikati, se ne bi sme- li odreči vodstvu in usmerjanju državljanov v skupnosti, kajti tudi ti samoupravni organi, kot vsi drugi, ki smo jih volili to- slej, ne bodo nastali kar sami. Vendar pa bi morali pri usta- navljanju stanovanjskih skupno- sti še posebno upoštevati težnje, želje in potrebe prebivalcev do- ločenega področja. Ustanavljan- je stanovanjskih skupnosti z vrha navzdol, predpisovanje programov, obsega itd. ne bo rodilo uspeha. Treba si je pri- zadevati, da bodo prebivalci sa- mi spoznali, da je tako sodele- vanje lahko koristno. Gre za razvijanje zavesti, da je družbe- no udeleževanje in sodelova- nje v stanovanjskih skupnostih pomembna osnova za izboljšanje življenjske ravni. Pri snovanju teh organov ne smemo pozabiti, da njihova rast živi ali pa pro- pada — odvisno od tega, ali dr- žavljanji določenega področja so- delujejo ali ne. Dosežanje izkuš-

nje kažejo, da se najlepše raz- vijajo prav tiste stanovanjske skupnosti, ki so zrasle iz takih težnej »od spodaj« (stanovanjska skupnost Stadion—Ljubljana Be- žigrad, Stara Ljubljana—Ljub- ljana Center, stanovanjska skup- nost v Murski Soboti itd.).

Ce bomo dovolj pojasnili, kaj je »nova« (sedaj že v narekova- nju) stanovanjska skupnost, bo veliko manj problemov glede njenega teritorialnega obsega. Veliko manj bo razprav, ali naj šteje 20.000 ali le 1000 prebival- cev. Državljanji bodo sami pre- sodili, kako velika naj bo skup- nost, da bodo lahko uspešno iz- polnili že omenjeno osnovno na- logo in si izboljšali življenje tu- di v tistem krogu, kjer žive po- tem, ko zapustijo delovno mesto. Ne glede na to pa lahko zatrju- jemo, da bi bila ena sama skupnost v večjem mestu pre- daleč od interesov prebivalcev, da bi jih uspešno pritegnila k sodelovanju. Če bodo naredili tako, kot predlagajo ponekod, in osnovali nekakšne podskupno- sti, ki jih imenujejo za razliko od stanovanjskih skupnosti — skupnosti prebivalcev, bržčas ne bodo dosegli cilja. Take skup- nosti stanovalcev bodo omejene v mnogih pravicah, ki si jih bo prilaščal višji organ — sta- novanjska skupnost. Če uposte- vamo, da gre za samoupravne organe, ki jim nihče ne ukazu- je, potem v tem pogledu pač ne more biti alternativ. Prav tako pa ne more obveljati tudi na- sprotno: Združevanje treh ali štirih hišnih svetov, češ to je skupnost. Takji združeni hišni sveti še ne morejo biti stano- vanjske skupnosti.

Materialna osnova — sredstva so naslednje vprašanje, o ka- terem v novih stanovanjskih skupnostih mnogo razpravljajo. Prepričani smo, da bodo tudi ta vprašanja hitreje urejena, če bodo nastajale stanovanjske skupnosti na osnovi teženj sa- mih prebivalcev. Ti bodo v ta- kih primerih pripravljeni pod- pirati razvoj svojih skupnosti sami, prav tako pa bodo znali kot člani kolektivov in člani sindikata pritegniti k sodelova- nju tudi podjetja, v katerih so zaposleni.

Mitja Svab

Ne odlašajmo s popravilanjem premijskih pravilnikov

S posvetovanja sindikalnih odborikov kemične industrije v »Belinki«

Nekatera podjetja kemične in- dustrije so imela doslej slabe premijske pravilnike. Premije posameznih upravičencev niso bile ekonomsko utemeljene in so postale sestavni del plače. Zato so letos sindikati svetova- li kolektivom, naj jih zaradi ne- urejenosti pravilnikov začasno prenehajo izplačevati. Medtem pa proučijo premijske pravilni- ke in jih tako popravijo, da premija ne bo več zgolj do- polnjevala tarifne postavke.

Toda nekateri kolektivi so premijske pravilnike enostavno ukinili. Ker vodilni uslužbeni

pa tudi delavci niso prejemali premij, se niso več tako vneto uvarjali za boljše organizacijo dela, niso skrbeli za večjo pro- izvodnost in si prizadevali, da bi zvišali odstotek prihranka na materialu itd. Vse to nam seve- da narekuje, da se pričnemo spet resnej ukvarjati s premij- skimi pravilniki.

rektorja in druge vodilne usluž- bence. Ti kolektivni čakajo na- vodij za sestavljanje premij- skih pravilnikov, namesto da bi se med seboj pogovorili in do- ločili primerne premijske osno- ve. (Seveda bodo ponekod lahko premirali direktorja, ker ne- posredno sodeluje v proizvodnji, drugod pa bo prejemal le na- gradno. Podobno velja za druge vodilne uslužbence.)

Na nedavnem posvetovanju sindikalnih delavcev kemične

Na račun „sindikalne trgovine“

Sredi preteklega tedna je bilo v Celju posvetovanje sindikal- nih odborikov okraja. Prislo- stvovali so tudi nekateri pred- stavniki okrajnih in oblastnih organov. Na dnevnem redu je bilo več važnih vprašanj o delu sindikatov, njihovih nalogah v gospodarstvu, posebej pa še v podjetjih in občinah.

Na tem posvetovanju so ugo- toville, da je bilo še vedno pre- malo storjenega glede urejva- nja družbene prehrane za zapo-

slele delavce, precej pikrhi pripomb pa so izrekli na račun „sindikalne trgovine“, ki več- krat pomaga navijati cene. Ta- kih primerov je največ v jeseni pri nakupu ozimnice. Nek tova- riš je menil, da takih in stičnih primerov že zdavnaj ne bi več bilo, če bi trgovska mreža bila sposobna nuditi potrošniku po primerni ceni in ob pravem času tiste potrebne predmete, ki jih nujno potrebuje. Nekate- ra celjska podjetja so že začela urejevati večje obrate, kjer bo- do izdajali po več tisoč obrokov, kar bo pocenilo stroške pre- hrane.

Precej pripomb so povedali na račun predpisov, ki izhajajo z veljavnostjo za nazaj. Nekate- ri so sodili, da so ti predpisi včasih preveč zapleteni. Zaradi

tega je treba prirediti številne seminarje, da bi delavce sezna- nili, kako je reba te predpise uresničevati. V precejšnji meri velja to tudi za različne izra- čune, kjer je potrebno precej dela, podjetja pa morajo zaradi tega najemati več administrativ- nih uslužbenecv.

L.V.

Žago obnavljajo

Letos sredi januarja je v Slo- venskih Konjicah pogorela žaga lesnega obrata. Da proizvodnja ne bi preveč trpela, so jo v dveh mesecih začasno usposobili. Člani tega kolektiva so sklenili, da bodo žago pomagali graditi s prostovoljnim delom. Zdjaj so že izkopani temelji, delavci tega obrata pa svojo obljubo dobro izpolnjujejo.

Kladivnik Franček ima že 20 ur prostovoljnega dela. Stanko Muršič pa je zdaj že nekaj časa kar cel dan na žagi. Dopoldan redno dela, popoldan pa s pro- stovoljnim delom pomaga gra- diti novo žago.

Zdjaj morajo izkopati odvodni jarek, tako da voda v novi žagi ne bo ovirala njihovega dela. Pri zadnjem delu so jo namreč mo- rali izkopati iz temeljev, ker se je nateklo okrog 270 tisoč litrov vode. Celih devet ur je delovala motorka, prav tista, ki je poma- gala gasiti staro žago.

L.V.

PREVALJE

Na svojem tretjem rednem sestanku je mladinski aktiv pregledal delo preteklega leta in ugotovil, da zaradi slabega odbora ni bilo kdo ve kako plodno.

Novozvoljeni odbor pa se sedaj trudi, da bi poravnal dolgove svojih prednikov in poživl delo. Upamo, da se bo mladinski aktiv v Prevaljah kmalu razživel.

Zidaki iz pepela

V trboveljski elektrarni so že dalj časa razmišljali, kako bi izkoristili 64 tisoč ton elek- trofilterkega pepela, ki na- staja pri izogrevanju premoga in so ga morali doslej metati v Savo.

Prišli so na misel, da bi za- čeli iz tega pepela izdelovati zidake. Pepel so dali v raziska- vo Zavodu za raziskavo mate- riala in konstrukcij LRS v Ljubljani, kjer so ugotovili precejšnjo uporabno vrednost tega pepela, pa tudi to, da bo- do zidaki iz pepela boljši kot navadna opeka.

Tovarno zidakov bodo zgra- dili blizu trboveljske elektrar- ne in bo prva tovrstna tovar- na pri nas. Ko bo dograjena, bo znašala njena letna zmog- ljivost 22 milijonov zidnih enot. V tovarni bodo zaposlili nad 80 delavcev, od teh največ žensk. S tem bodo v veliki me- ri rešili vprašanje zaposlitve ženske delovne sile.

Na zadnji seji upravnega odbora Jusoslovanke investic-ijske banke pa so iz slobo- nje investicijskega sklada odobr- ali posojilo Termoelektrarni Trbovlje za gradnjo nove to- varne. Tudi podjetje Gradbeni- k v Sočanju bo dobilo po- sojilo za gradnjo tovrstne to-

TRBOVLJE

V Trbovljah gradilo kar tri pomembne poslovne objekte, in sicer banko, pošto in veleblago- vnico. Gradbeni dela grede h kraju, gradbenost teh objektov pa bodo opremili s sodobnimi tehničnimi in ostalimi pripo- močmi.

P.

Ob dnevu vstaje v Trbovljah

Dan vstaje bodo v našem me- stu lepo proslavili. Poleg šport- nih in kulturnih prireditev bo- jo proslavili tudi na partizan- skih vrhah, kjer bodo sodelova- le kulturne skupine Trbovelj.

Premalo tečajnikov

Nedavno tega je sindikalni svet v Izoli priredil seminar za predsežnike delavskih svetov, upravnih odborov in sindikalnih organizacij. Udeleženci semi- narja so se seznanili z nekateri- mi vprašanji glede gospodarj- nja v letu 1958, nagrajevanja v delovnih kolektivih, dela delav- skih svetov itd.

Obenem so v Izoli tudi končali tečaj za splošno izobrazbo, ki so se ga udeležili vsi tisti delavci, ki zavoljo tega ali onega vzroka niso mogli obiskovati srednje šole. Sprva se je za tečaj prija- viljo kar precej delavcev tovarne Iris in Arigoni, toda pozneje ko- se je tečaj pričel, je žal precej prijavljenih ostalo doma, za kar nosita vso krivdo sindikalni or- ganizaciji teh dveh podjetij. Ve- like težave so imeli zaradi tega, ker jim je manjkalo denarja. Medtem ko so razna podjetja priskočila prireditelju na pomoč z denarnimi sredstvi, pa so pre- davatelji zahtevali pretirane honorarje, kljub temu, da je bil tečaj namenjen »izključno mla- dim delavcem«.

L.B.

KDOR JE GREŠIL NAJ BO RES KAZNOVAN

V koprskem okraju so letos nekatera podjetja ne- upravičeno zvisala cene. S tem so kršila predpise o kontroli cen. Trzni inspek- torji so, med drugim ugo- toville, da je tovarna Argo v Izoli zvisala cene silivce in mesane marmelade za 5 do 20 dinarjev pri kg. Ko- prsko podjetje »Mesopro- met« je neupravičeno po- dražilo mesne izdelke. To- varna »Javor« v Ilirski Bi- strici je podražila lesonitne plošče. Trgovsko podjetje »Nanos« v Postojni je pro- dajalo petrolej za 12 din- draže kot bi ga smelo. Pe- karna in slaščičarna v Pi- ranu je pekla kruh iz slab- še moke, prodajala pa ga za belega. Tako je pri 34,508 kg kruha neupravičeno ustvarila 207.000 dinarjev dobička. Vsi ti in drugi krivci so bili kaznovani. Kaznovana so bila vodstva podjetij in tudi posamezni- ki. Podjetja so morala tudi odvesti neupravičeno pri- dobljeni denar.

Res, vodstva podjetij in posamezniki so bili kazno- vani. Toda posamezni de- lavski sveti vsemu na- vkljub dodeljujejo premije ali nagrade tudi direktor- jem in drugim uslužbenecem ki so bili kaznovani zaradi gospodarskih prekrškov. V takih primerih kazni seve- da ne doseže svojega vzgoj- nega namena. Zato meni Tržna inspekcija Okrajne- ga ljudskega odbora Koper, da bi morali v podjetjih ravnati drugače. Pravilno in učinkovito bi bilo, če bi vsakdo, ki je bil kaznovan zaradi takšnega ali podob- nega gospodarskega prekr- ška, izgubil za celo leto, ce- letoletje ali mesec dni pravi- co do premije in nagrade. Tako bi namreč kazni res občutili in bi temeljito pre- mislili, kaj je prav in kaj ne.

P.

Na posvetovanju sindikalnih delavcev kemične industrije, ki je bilo minuli četrtek v tovarni »Belinka« pri Ljubljani, so raz- pravljali o mnogih gospodarskih vprašanjih, ki zadevajo vso našo kemično industrijo. — Na sliki: motiv z dela v tovarni dušika v Rušah, ki je ena od velikanov naše kemične industrije

V nekaterih podjetjih pa so vendar že sprejeli nove oziro- ma popravili stare pravilnike. Ti pravilniki pomenijo korak naprej. Naj omenim premijske pravilnik papirnice Vevče, kjer so dali večji poudarek prihran- kom (na primer nadstrojnika so premirali za prihranek pri iz- metu). Premijski pravilnik so popravili tudi v Tovarni kleja v Ljubljani in v nekaterih dru- gih podjetjih. Večina gospodar- skih organizacij pa je še vedno brez premijskega pravilnika, povečini zavoljo tega, ker še »ne vedo«, kako bi premirali di-

stroke v »Belinki« je predse- dstvo republiškega odbora pre- dlagalo tistim sindikalnim or- ganizacijam, kjer so že popravili premijske pravilnike, naj jih pošljejo republiškemu odboru, le-ta jih bo proučil in njim in drugim podjetjem svetoval, ka- kovo naj bi jih sestavljali v pri- hodnje. Vsekakor pa gospodar- ske organizacije ne bi smele teh pravilnikov enostavno prepisati, marveč naj bi jih uspešno po- pravljene pravilniki le spodbu- jali k ponovnemu uveljavljanju lastnega premijskega sistema.

N.B.

PRAVNI NASVETI

Sindikata podjetja, Celje: Ka- loko se določa in uveljavlja od- škodnina podjetja proti delavcu zaradi samovoljne zapustitve dela? — Odgovor: Ker se dela- vec ni držal rednega odpoved- nega roka, gre za škodo, ki je nastala v podjetju vsled samo- voljne zapustitve dela v tej dobi odpovednega roka. Obseg škode določi sicer podjetje ali po ceniku pravilnika ali po tročlanski komisiji v smislu člena 308 zakona. Če je škoda pod 10.000 dinarjev, izda o tem odločbo direktor. Proti tej od- ločbi ima delavec pravico ugo- tovarna na upravni odbor podjetja. Čigar odločba je v upravnem postopku podjetja sicer dokonč- na, ni pa sodno izvršna. Če delavec ne sprejme te odločbe upravnega odbora in se ji ne podvrže, dajoč zavarovanje za izterjanje, kakor tudi v prime- ru, da presega škoda 10.000 di- narjev, se mora podjetje obrniti zaradi morebitne izvršbe na pristojno redno sodišče ter lahko zahteva v primerih pod 10.000 dinarjev izdajo plačilnega nalogu, v ostalih primerih pa mora vložiti tožbo. Prisilna

izvršba na osebnih dohodek de- lavca je omejena po določbah člena 17 in 194 zakona o de- lovni razmerjih. Obseg škode se presoja po tem ali je škoda storjena po krivdi (naklepoma ali po hudi malomarnosti) ali pa le po lahki malomarnosti ali celo v hudi osebni stiski ali v silobranu storila. V prvem — krivnem — primeru jamči sto- rilec za dejansko škodo in jo odliči dobiček, v drugem prime- ru le za dejansko škodo, v osta- lika primeroma pa mu sodišče lahko zniža ali celo odpusti jamstvo. Če stori škodo več delavcev, se ugotavlja delež posameznika po členu 307 zaka- na o delovnih razmerjih.

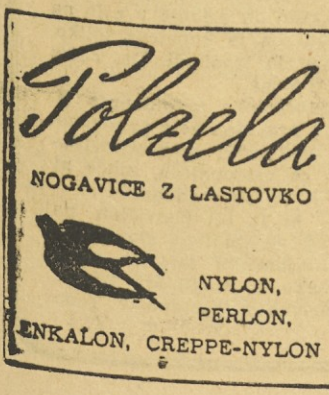
F. J. Suha: Podjetje vas je poslalo na 15-dnevni seminar v 16 km oddaljen kraj, kamor ste se vozili dnevno z vlakom in kjer ste ostajali dnevno po 13 ur. Ali ste upravičeni do dnevnice? — Odgovor: Le če je upravni odbor podjetja dovolil, da se smejo kriti dnevnice in potni stroški udeležnikov semi- narja iz sklada skupne porabe (in seveda če ni podjetju tak

sklad sploh obstoji), se vam dnevnice lahko izplačajo iz sredstev tega sklada, nikakor pa ne na breme materialnih iz- datkov podjetja. Vaše dnevnice bi znašale za 15-krat 13 ur, to je za 195 ur, deljenih s po 24 ura- mi, polnih osem dnevnic, za preostanek 3 ur ne pripada nič polovična dnevnic.

Sind. podr. obrt. d. Krško: Nek delavec je bil lani maja in junija zaprt. Po prestani kazni se je spet zaposlil v istem podjetju. Pred nastopom kazni je za 1. 1957 izkoristil samo šest dni letnega dopusta. Po zapetni zaposlitvi je podjetje zavrnilo njegovo zahtevo, da bi izkoristil še ostali del dopusta. Postavilo se je na stališče, da mora poprej zopet izpolniti po- goj za dopust: enajstmesečno neprekinjeno zaposlitev. — Od- govor: Ureditve zadeve je od- visna od tega, ali je podjetje z delavcem pravilno prekinilo delovno razmerje. Sama objava pri zavodu za socialno zavaro- vanje namreč prav nič ne pove in je lahko celo nepravilna, ne- zakonita, če ni prekinjeno de- lovno razmerje. Le-to ni moglo prenehati zgolj zaradi nastopa kazni. Če je hotelo podjetje razvezati z delavcem delovno razmerje, se je moralo poslu- žiti ali kazenskega dopusta ali odpovedi ali sporazuma. Če se ni poslužilo tega, delovno raz-

merje ni prenehalo kljub od- javi zavodu za socialno zavaro- vanje. V tem primeru je de- lavec upravičen do preostalega dopusta in mu tudi ni treba čakati enajst mesecev za po- novno pridobitev te pravice. Seveda, če pa mu je delovno razmerje prenehalo, potem mo- ra biti enajst mesecev nepre- kinjeno zaposlen, šele potem bo spet deležen pravice do dop-usta.

N. E. Store: Delavka, ki koplje jarke, dela kot mati majhnega otroka od 6. do 10. ure. V podjetju je od pol 10. do 10. ure plačan polurni od- mor. Al ima tudi naša delav- ka pravico do tega plačanega odmora? — Odgovor: Polurni plačani odmor med delovnim časom velja po 229. členu zaka- na o delovnih razmerjih le za delavce z neprekinjenim red- nim, to je osemurnim delovnim časom. Če delajo ti delavci de- leno, na primer nekaj ur do- polne in nekaj ur popoldne, tedaj jim ne pripada ta plačani polurni odmor. Tudi Vaša de- lavka nima pravice do polur- nega odmora med delovnim ča- som, ker ne dela osem ur ne- prekinjeno, ampak ima skrajšan delovni čas. Če pa delavka z drugimi delavci vred od pol 10. do 10. ure počiva, mora delati pol ure delj, ker se ji ta odpo- čitek ne šteje v njeno štirin- so delo.

Tokrat pa - grafiki

Na XI. letnih igrah slovenskih grafikov pričakujejo rekordno udeležbo

Za letošnjimi tretjimi letnimi športnimi igrami elektrogospodarstva Slovenije bo Maribor v prihodnjih dneh spet prizorišče velikih delavskih športnih tekmovanj. Pod okriljem proslave devetdesetletnice strokovnega združenja slovenskih grafikov bodo namreč v dneh od 31. julija do 3. avgusta v tem našem industrijskem središču tudi tradicionalne XI. letne športne igre slovenskih grafikov.

Letos — 9. februarja — je namreč minilo že 90 let, odkar je bilo v Ljubljani ustanovljeno izobraževalno društvo za tiskarje. Republiški sindikalni odbor je sklenil, da bo ustanovitev te najstarejše delavske organizacije na Slovenskem praznikov skupno s pomembnimi nadaljnjimi zmaganji delav-

bo zmagovalka XI. letnih športnih iger.

Ze razpis sam zagotavlja množično udeležbo in s tem kaže zavest slovenskih grafikov, ki vedo, da telesna kultura krepi zdravje in povečuje delovno sposobnost. Prav zato bo odziv na letošnje tekme v Mariboru tak, da bo pre-

Odbojka je v delovnih kolektivih ena izmed najbolj priljubljenih panog

skega razreda. Osrednja proslava bo v Mariboru, njen sestavni del pa bodo tudi tradicionalne športne igre.

Za letne igre, ki so se »rodile« iz prvih skromnih poskusov mešarskim tiskarjem 1947 v Celju na temelju tradicije med obema vojnima (LSK Grafika, 1. 1927), se bo letos prijavilo bržkone rekordno število tekmovalcev in tekmovalk — članov, članic in mladincev. Na igrah bodo na sporedu po že utrjenem razpisu naslednje konkurence: atletika z balkansko štafeto, nogomet, odbojka, kegljanje, namizni tenis, šah in streljanje. Sindikalna podružnica, ki bo zbrala največ točk,

kosil vse dosežanje; s tem pa so prireditelji prav gotovo že dosegli prvi namen.

IZBIRNA TEKMOVANJA — VSEPOVSOD

Oni dan smo zavrteli tel. številko 30-828. Tajnika republiškega odbora Jožeta Paradiža smo vprašali, kako poteka priprave za letošnji finale v Mariboru.

»Za zdaj vam lahko povem samo, da so letošnje igre razgibale naše sindikalne podružnice bolj kakor marsikatero druge poprej. Prav zdaj v podružnicah tekmujejo med seboj in izbirajo najboljše zastopnike za vse številne repre-

zentančne vrste, ki bodo tekmovali v Mariboru. Zelo živahno je med našimi športniki prav zdaj — pred igrami, ker pač mnogi izmed njih še ne gojijo športa vse leto.«

Taka so torej poročila o pripravih za tekme iz posameznih sindikalnih podružnic. V eno izmed njih pa smo seveda pogledali podrobneje, da bi zvedeli kaj več o izbirnih tekmah in pripravah. Skratka — obiskali smo tovariše v tiskarni »Slovenskega poročevalca«.

PRVA LJUDSKA PRAVICA, DRUGA MARIBORSKA TISKARNA

S podatki nam je postregel predsednik mladinske organizacije Slavko Vitez.

»Prav zdaj treniramo s polno paro, saj bomo tekmovali v vseh konkurencah, razen na šahovskem prvenstvu. Člani in mladinci bodo tekmovali v atletiki, streljanju in odbojki, samo člani pa v nogometu, kegljanju in namiznem tenisu. Vseh nas bo 36, samih fantov, ko pa med dekletih v naši tiskarni za šport ni pravega zanimanja. Odbojkorji in namizno teniški igralci trenirajo redno pod nadzorstvom Antona Pokovca in Frančka Veselika na igriščih »Savice«, nogometaši pod vodstvom Daneta Slapničarja na igrišču »Graficarja«, atleti pa s Francem Novakom na čelu. Strelci trenirajo kar doma, kegljači z Marjanom Šuštaršičem pa tako vse leto vodijo in imajo med našim največjo možnost za prvo mesto. Nogometaši so lani zasedli 4. mesto med osmimi ekipami, letos pa upajo na boljše uvrstitve. V odbojki bomo tekmovali prvič, a menimo, da ne bomo običajni na zadnjem mestu. Močno računamo še z atleti, zlasti s slovenskim prvkom Dominkom, za namizni tenis pa vlada precejšnja negotovost.«

— In plama? »Vsekakor največ možnosti za osvojitve prvega mesta v skupni oceni imajo tovariši iz Ljudske pravice in domačini — Mariborska tiskarna, za nas pa menim, da se bomo plasirali na 4., 5. ali 6. mesto. Za kar najskrbnejše priprave nam je preostalo še nekaj dni. Dobro jih nameravamo izkoristiti, da

bomo v Mariboru kar najbolje zastopali naš kolektiv.«

TEKMOVALNI SPORED

XI. letne grafične igre so torej pred duri, slovenski kolektivi pa so že pripravljeni za odločilne spopade. Njihov podoben razpored pa je tak: 31. julija ob 19. uri: namizni tenis, 1. avgusta ob 7. uri: slavnostna otvoritev iger, ob 7.30: atletika z balkansko štafeto, ob 15. uri: odbojka, ob 19. uri: kegljanje, 2. avgusta: ob 7. uri: streljanje, ob 9. uri: šahovsko prvenstvo, ob 10. uri: slavnostna seja republiškega odbora, ob 15. uri: nogomet, ob 20. uri: slavnostna akademija, 3. avgusta ob 8. uri: nogomet in ob 15. uri: razglasitev rezultatov in razdelitev nagrad.

Rudarski nogomet v Kočevju

V počastitev dneva rudarje in dneva borcev je bilo Kočevje prizorišče nogometnega turnirja rudarskih ekip, ki so se ga udeležila zastopstva Velenja, Hrastnika in Zagorja. V odločilni tekmi so Velenjčani porazili Zagorjane in osvojili pokal.

OŽIVLJENA TRADICIJA

Lepo nedeljsko dopoldne. Ribiška družina Barje je razveselila Ljubljance s slikovito povorko na čolnih po Ljubljani. Vse je bilo zastopano — od ribičev in lovcev do folklornih skupin. Upajmo, da ni bilo zadnjih, ko je bilo na Ljubljani spet tako živahno kot nekoč!

NA OBISKU PRI ŠPORTNIKI MARIBORSKEGA KONSTRUKTORJA

Najmarljivejši - kegljači

toda tudi ostali so dokaj delavni

Prvi so se jeli zbirati kegljači; Stane Krištof, Franček Struč, Bogomolj in še drugi so se strnili v kegljaški krožek Konstruktorja, ki je deloval pod okriljem mariborskega Branika. Hkrati so se zganili še šahisti okrog Jožeta Studničke, Emila Zagorška, inž. Ivana Laha, inž. Dolefa Cimermana in še nekaterih ter ustanovili šahovsko sekcijo. Tudi namiznoteniški igralci niso hoteli zaostajati; z Jankom Vrhuncem in Rudim Sternom na čelu so začeli marljivo trenirati in se pripravljati na prve nastope za barve

mer — spet kegljači! Lani, 22. marca, smo se popolnoma osamosvojili in se z še večjo vneto lotili novih nalog. Fantje se dobimo dvakrat, trikrat na teden in reči moram, da disciplinirano in redno treniramo že dve leti, je menil tehnični referent kluba Milan Amer.

Seveda uspehi niso izostali: na pomlad je kegljaško moštvo Konstruktorja v mestni ligi zasedlo tretje, nato pa na jesen celo drugo mesto, prav tako pa tudi v mestni ligi v borbenih igrah. Se več, plasirali so se celo v consko ligo, kjer so z 200 lesi prednost premočno osvojili najboljšo mesto. S tem uspehom so se uvrstili v elito kegljaških klubov v Sloveniji.

»Naše moštvo daje torej tudi ostalim športnikom v podjetju precejšnjo pobudo za redno delo. Šahisti, strelci in namiznoteniški igralci namreč ne trenirajo redno, zdramijo jih običajno šele tekmovalja. To pa

seveda ni prav in prav zato so pred dnevi sklenili, da se bodo zglebovali po nas — kegljači, je zaključil naš razgovor Konstruktorjev športni referent.

Za šport je v SGP Konstruktorja torej dovolj zanimanja. V podjetju je več kot 300 aktivnih športnikov in športnic, mnogi delavci pa so tudi redni člani ostalih mariborskih športnih društev. Za šport se navdušujejo bolj kakor v marsikaterem podjetju z boljšimi pogoji.

Trboveljski šoferji za svoj praznik

Trboveljski šoferji so v soboto lepo proslavili svoj praznik. Popoldan so v slavnostnem sprejdu vozili s svojimi društvenimi vozili po trboveljskih cestah, nato pa so se na stadionu Rudarja pomerili v nogometu šoferji in motoristi.

OHO - AHA

OHO, živelo Valjevo! Tako si je bržkone mislil mladi beograjski sprinter Slavko Dražević, ki je v tem starem mestecu v okviru srbskega republiškega atletskega prvenstva pretekel 100 m v času 10,4 in s tem izenačil Lorgarjev državni rekord. Seveda tega rezultata noben izmed obojvidcev ni vzel resno, ker so tekači tako očitno pobegli! starterju, da so vsi pričakovali samo eno — poklicne jih bo nazaj. Toda mož tega ni storil, ker je bil zelo jezen. Jezen pa je bil zato, ker mu je ves čas tekmovalje nagajala startna pištola. Le-ta se je navadno sprožila šele v šestem ali sedmem poskusu in ko se je pač enkrat vendar sprožila, zares ni bilo umestno jo znova skušati. In tako bi Dražević mladene postal rekorder — zaradi pištole. Napolnjen da k sreči ta rekord vendar ne bo priznan, ker so bili vsi prisotni objektivnejši od Draževića samega, ki je izjavil, da je tak rezultat pričakoval.

AHA, pištola! To je nekako v zvezi s strupom in strup — spet v zvezi z nekim nadebnim brazilskim mladeničem. Saj veste — Brazilci so postali svetovni prvaki in omenjeni mladenič se je med prvenstvom v družbi prijateljev pridružil, da da rad življenje, če Brazilija osvoji Rimetov pokal. Zgodilo se je, da je Brazilija zares zmaga-

gala in dva dni po tem velikem dogodku so prijatelji potrkali na vrata mladeničevega stanovanja zahtevajoč, da izpolni obljubo. Vrlemu Brazilcu torej ni preostalo nič drugega, kakor da se loti posla. Odeš je v lekarno, nakupil strupa, popil precejšnjo porcijo le-tega in umrl. Se prej pa ni pozabil napisati poslovinne pisma, v katerem poudarja, da rad umira, ker je njegova domovina — svetovni nogometni prvak. Ganljivo, kajne?

OHO, pa še to. Nekeč je bila Ljubljana center slovenskega plavanja. Ilirija je bila klub, ki je naglana strah v kosti tudi najmočnejšim jugoslovanskim društvom. Sedaj pa ni več tako. V soboto so gostovali v Ljubljani Kranjčani in premagali Ilirijo. Pa ne mislite, da so poslali za to na start svojo elito. Kje pa! Pravi plavalci (Brinovec in tovariši) so igrali waterpolo, plavalci pa so »rezervisti«. Pravijo, da imajo sedaj za plavanje pač boljše pogoje — v manjših krajih. V teh je kopalec manj (bazezi pa so enake velikosti), tako da pridejo v njih na vrsto tudi športniki. V Ljubljani pa je kopalec toliko, da tekmovalci enostavno ne morejo trenirati. Da, slava je pač minljiva. Se posebno — športna.

AHA, atletika pa taka. Ljubljanski tekmovalje II. kola zvezne lige je bilo posebno prvi dan zelo privlačno. Maloštevni obiskovalci so prisostvovali zelo tajnstvenemu mitingu. Nihče ni vedel za nastopajoče, nihče ni objavil rezultatov. Vzrok? Zlikovci so pred dnevi olajšali »Ljubljano« za ves kabel, ki je bil nameščen na tribuni in je vsa leta od dograditve stadiona služil tudi za priključitev ozvočenja. Ljubljanskim tatovom zares manjka športne vzgoje — le kako so mogli kaj takega storiti tik pred važnim prvenstvenim nastopom? Toda kajen bo že še prišla...

SINDIKALNO KEGLJAŠKO PRVENSTVO LJUBLJANE ZAKLJUČENO „Litostroj III“ in „Harfa“ - zmagovalca

Začetno navdušenje med kegljači ljubljanskih sindikatov se je že skoraj poleglo, ko je bilo — po dolgem času — vendarle razpisano zaključno ekipno tekmovalje. — Štiristezno kegljišče Gradisa je spet oživilo. V A-skupini (med registriranimi ekipami) je imelo pravico nastopa 12, v B-skupini (med neregistriranimi) pa 8 ekip. Ze takoj je bilo opaziti, da bodo nekatera moštva v predtekmovalnih priporočila prednost obdržala. To je veljalo med registriranimi ekipami: Litostroj III, Rog in Litostroj I. Litostroj je zares obdržal prvo mesto in zmagal z velikim naskokom, toda v

Kegljaška sekcija Kurtović (na levi) in Tomšič sta vodila skoraj vse tekme in požirvalno pomagala tekmovalcem na stezah. Tudi njima gre vse priznanje za uspešno prvenstvo ljubljanskih delovnih kolektivov

nalu so se najbolj izkazali kegljači Državnega sekretariata za notranje zadeve, ki so dosegli rekordno število 512 po-drtih kegljev. S tem so napravili velik skok naprej, s 5. na 2. mesto. Nedvomno je bil ta rezultat zelo presenetljiv, vendar pa plod premišljene igre. Soliden rezultat so dosegli tudi člani Roga — 487, drugi najboljši rezultat v finalnem tekmovalju. Moglo bi prišlo še do kakšnega presenečenja, če bi v finalu sodelovale ekipe Borca, Tehnike in Sportne zveze II, ki pa so nastop odpovedale, tako da je sodelovalo v finalu v A-skupini le 10 ekip.

KEGLJANJE...

Ze v začetnih tekmah so vzbujali precej zanimanja kegljači kolektiva »Harfa«. To so znani glasbeniki Radia Ljub-

ljane, ki pa ne poznajo samo zvokov plesne glasbe, temveč se — kot smo videli — dobro znajdejo tudi na asfaltnih stazah. To so zlasti pokazali v zaključnem tekmovalju, kjer so dosegli v tem delu najboljši rezultat 435 kegljev in s tem prvo mesto. Pričakovali smo, da bosta v borbo resneje posegla tudi Slovenska projekta in Zeleniška tiskarna. Toda to se ni zgodilo, kajti igralci Slovenske projekta so imeli slab dan in so zdrknili navzdol, Zeleniški tiskarni pa je v finalu pošla sapa.

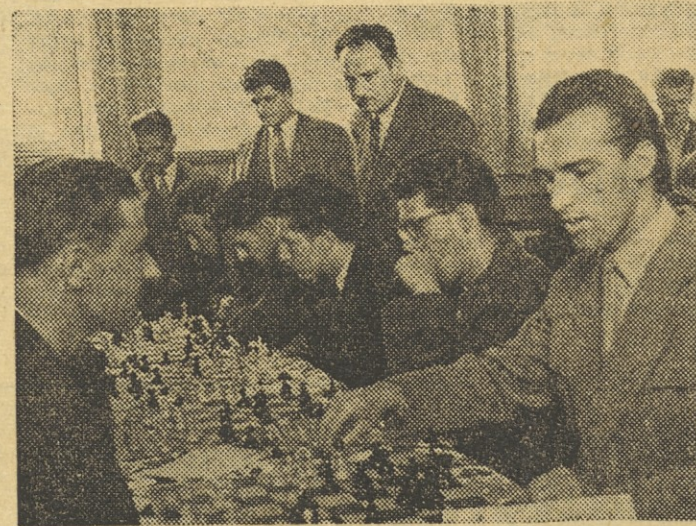
Ta ekipa bi morala za osvojitve prvega mesta podreti 420 kegljev. To pa se ji ni posrečilo. Običala je pri znamki 400 in s tem na tretjem mestu. Tudi v tej skupini zasedba finala ni bila popolna, saj je manjkala ekipa Litostroja IV.

Če nasploh ocenimo to tekmovalje, mimo pohvale ne moremo prezreti tudi nekaterih pomanjkljivosti. Predvsem bi tekme morale potekati bolj ekspeditivno, za kar zadene krivda tudi organizatorije. Ekipa, ki so si priborile pravico nastopa v finalu, bi pač morale na start, prav tako pa bi se marsikje lahko bolj potrudili in nastopili v zares najmočnejših zasedbah.

Vsekakor pa je tudi letošnje sindikalno kegljaško prvenstvo Ljubljane pol-zalo, da je ta športna panoga izredno priljubljena med sindikalnimi ak-

tivi in jo kaže v prihodnje še razmahniti.

Končni rezultati — A skupina: Litostroj III 1424, DSNZ 1380, Rog 1379, Litostroj I 1365, Podpeč 1318, Klinične bolnice 1305, ECZ I 1288, Saturnus 1287, Toplovod 1193, Borac 854, Športna zveza II 837; B skupina: Harfa 1209, Papičnica — Vevče 1197, Zeleniška tiskarna 1190, TCLA 1190, ELES 1179, Slovenija-projekt 1157, Telekomunikacije 1129. T. B.

V šahovskem finalu lanskega republiškega prvenstva gradbincev v Celju sta igrali moštvi Konstruktorja in Betonca (4,5:0,5). Na sliki (od leve): igralci Konstruktorja — Segala, Niko Studnička, Čerpnjak, Tomo Studnička in Črepiček, za njimi pa »kibici« — kapetan ekipe Emil Zagoršek, Rudi Stern, Srečko Pukl

Na belo - črnih poljih

Šah med tiri in signali...

Zato, da govorimo v tej rubriki med prvimi tudi o ljubiteljih šahovske igre med železničarji, je razlogov več kot dovolj. Zgolj navedba, da je železničarski šahovski klub Maribor, gledan z raznih zornih kotov, danes najbrž najbolj klub v Sloveniji sploh in med najboljšimi v državi, bi že zadoščalo. Toda o njem bo govora enkrat posebej.

Tokrat nas vodi pot med ljubljanske železničarje — šahiste. Njihov klub celo nosi ime »Železničar«. Če bi ga morali uvrstiti v jakostno lestvico šahovskih enot s tega področja dela, bi mu dodeli drugo ali tretje mesto, za Mariborčani in približno enako s »Krilatim kolesom«, prav tako iz Maribora. Toda to niti ni tako bistveno. Važnejše je, da so železničarji ljubljanskega vozlišča zelo važna postavka v sindikalnem šahu glavnega mesta Slovenije. Ze leta in leta sodelujejo, navadno z več moštvi — letos s štirimi, če ne štejemo sindikalne podružnice DOZ, ki je skoraj vsa vključena v šahovski klub ljubljanskih železničarjev —, z večjim ali manjšim uspehom. Za deseto obletnico tega tradicionalnega tekmovalja v Ljubljani so dosegli svoj

doslej največji uspeh — četrto mesto. To je tem bolj omembe vredno, ker po imenih nastopajočih ne sodijo tako visoko, pa so vendarle prodrli zato, ker so tudi za desko prišli do izraza njihove z dela dobro poznane vrline.

Sicer pa je v njihovem šahovskem udejstvovanju moč dobiti najlepšo sliko iz »Železniškega vestnika«, priloga h glasilu Direkcije JŽ Ljubljana, ki to udejstvovanje dokaj redno spremlja. Njihov klub zadnja leta nastopa v zaključnem moštvenem prvenstvu republike, sodeluje na festivalih v Portorožu in na Bledu (vselej

z dobrimi uspehi), se tradicionalno srečuje s pripadniki JLA, prireja še druga tekmovalja ob raznih spominskih dnevih, se srečuje z Mariborčani, Jeseničani in drugimi, organizira srečanja znotraj svojega velikega kolektiva itd. Vsi ti uspehi pa so še toliko pomembnejši, ker ima društvo na voljo igralni prostor samo 2-krat tedensko, ker ni dovolj organizatorjev) ta hiba se kaže tudi pri marsikaterem drugem sredstvu in naposled — delno tudi zato, ker je železničarska služba taka, da ne moreš biti vsaj prost takrat, ko želiš...

KDO JE IZDAJALEC?

To ga je rešilo.
Strel mu je zažvižgal mimo oči.
Konj je drvel kakor strela. Gjuro mu je ležal na vratu, srce mu je divje utripalo pod grlom.
Strel se je ponovil. Toda to se je Gjuro samo zdelo. V resnici je bil to daljni odmev prvega strela.
Nekaj trenutkov sploh ni pomislil na nič. Samo to je čutil, kako mu vroči zrak reže obličje, in poslušal je, kako zemlja zamolklo odmeva pod podivjanimi kopiti. Oči so se mu zamgile, ker je konj letel kakor ptica. Le slabostni, skoraj neslišni šumi so segali do njega. Tako mu je zrak brnel okoli ušes. Vrhovi krošnji so trepetali, nerazločno so se zasvetili, nato pa bliskovito izginili izpred oči. Ves gozd se je spremenil v dolgo, nepretrgano, sinjasto črto. Gjuro je drvel vzdolž nje, črta pa je prav tako naglo izginjala v nasprotno smer. Zdaj pa zdaj se je črta pretrgala in se spet nadaljevala, se utrgala in nato na dolge razdalje ni bilo ničesar več.
Gozd se je redčil. Pokazala so se gola pobočja pod travniki.
Gjuro je šinilo v glavo ime: »Matilda!«
Vihar je vstajal v njem. Suho je stiskal čeljusti, zobje so škripali in pokali.
Nato je počasi pomiril konja.
Ljubezno ga je božal po mokrem, gladkem vratu.

TRETI DEL 27

Sonce je prešlo na drugo polovico neba, ko se je Gjuro spuščal po golem pobočju nad štabom odreda. Vročina ga je ubijala, čutil je, kako se mu lepljivo oteka znoj pod srajco. V želodcu ga je tesnilo. Zgaga, kakor žerjavica, ki nevdržno peče.
Konj je tustvoval z njim — stopal je počasi, lahno, z nizko sklonjeno glavjo.
Pred vrati štaba se je leno predajal drezežu nizke, starejši možak, naslonjen na pochrnelo ogrado hodnika. Glava mu je počivala na prsih; puška na ramenu in oguljena usnjena čepica z rdečo zvezdo spredaj — to je bila vsa njegova vojaška oprava. Nizko, golo grmičje pred ogrado, ki so ga konjski zobje do srži oglodali, dvoje odprtih oken in razkuštrane suhe veje v sivi, neutešni svetlobi. Pohojen, širok travnik za razpadajočim redkim plotom — vse to je ogledoval Gjuro in zazdelo se mu je, da ne spozna več nobene podrobnosti tega tuje, hladnega kotička, ki je bil še nedavno poln luči in leska, dosti lepši in pristrčnejši, širši in polnejši.
Predrami se je, ko se je zdrlil dremavi stražar, ki ga je zbudilo hranje konja. Ko je spoznal Gjura, je stari partizan rahlo zardel, zmedel se je in že kar iz navade je spustil desnico na puškino kopito.
»Je kdo notri?« je vprašal Gjuro, ko je razjahal. Premle noge še niso čutile tal pod seboj.
Stražar je pristopil h konju.
»Prav nikogar ni, tovariš Gjuro. Ampak zdajle se bodo vrnili. Kosiło je že zdavnaj pripravljeno.«

Gjuro je stopil na nizki hodnik in za trenutek postal. Vrnitev v štab odreda ga je čudno vznemirila. Nekatere nejasne podobe so se mu obujale v spominu in spet izginjale. Kakor da se je ustrašil starih, znanih stvari. Še enkrat je pogledal naokoli — stari, spremenjeni predel, pa vendar nov in hladen, molčeč in siv. K vragu — je pomislil, ko je začutil, kako se ves potli, in je počasi vstopil v sobo.
Vse je tako kakor prejšnji čas, pa vendar nekako drugače. Ne more razumeti, od kod ta sprememba v sobi, v kateri je vse na svojem mestu, kakor nekoč. Turobna sled malodušja.
Odpel je pas in sedel na stol ob dolgi hrastovi mizi. Začutil je olajšanje in kar vseh mu je bilo, da ni bilo ne Danila ne Mitra. Vso pot je premišljeval, kako se bodo spogledali. Kaj bosta poretela, ko bosta slišala, kaj se je zgodilo? Na koncu vsake misli je nepojasnen konec: kdo je kriv? Nebudnost, težka, neodpušljiva. Če ne bi bili Ivana odgnali, bi ostalo samo to vprašanje, kdaj bodo sovražno mrežo položili in likvidirali. Tako pa je problem na začetku, kjer je bil, samo hujši in bolj zapleten, in še manj kaže, da bi ga rešili.
Tedaj je naglo zadržal dih in napel pljuča. Lice mu je zateklo in zardelo. Pred očmi se mu je pobilnila pot skozi gozd. Nekdo, skrit za drevosom, je iz gozda ustrelil vanj. Matilda ga je skušala ubiti; brez diha je sledil brezumni misli: Matilda slabo strelja! Zgrešiti iz take bližine, to se lahko zgodi samo strelcu, ki ni vaju puške. Tedaj so se začeli prizori prepletati in razblinjati — neka stara slutnja, domala že pozabljena in opuščena v vrtnicu pravkaršnjih dogodkov, je začela kakor golo okostje vstajati iz teme, postajala je bolj in bolj razločna. Zarinila se je v možgane, da ga je zabolela glava, pred očmi mu je migotela, da mu je zamračila vid. Turobna nelagodnost je postopoma izginjala, šel je po sledi slutnje in čutil, da se mu zaupanje vrača, nevarnost pa se polagoma oddaljuje.
»Casa, samo še malo časa,« je zasepetal. »Matilda je tam.« In spet je kakor oblak lebdela nad njim strahotna, pozabljena misel, rdeča, kakor da oteka iz njegove krvi, srce pa jo divje spremlja.
Ko sta vstopila Danilo in Mitar, je bil že zbran in miren, glava je bila bistra in lahka. V Gjuro je dozorl sklep, jasen in nepreklicen.
Danilo mu je pritrčno segel v roko.
»Zaboga, kaj si pa tako shujšal?«
Gjuro se je smehljal trdno in bridko.
»Je pač z žledcem tako. Konjskih kopit nič kaj dobro ne prebavlja.«
Mitra so padli črni kodri po čelu, obrvi so se strnile. Bil je udružen in zapet. Takoj se je pograbil za jed, pristopil k oknu in poklical stražarja:
»Dušan, naj pride Milena!«
Gjuro je prešel k stvari.
»Nemški trup je ponoči napadel Dolnje Gorovo.«
Mitar in Danilo sta se ozuplo spogledala.
»Nocojšnjo noč?« je izsilil Mitar.
»Da. Ivana so odvedli in še dva, ki sta bila zaprta zaradi tihotapljenja. Naša straža je padla. Nemci so izgubili šest vojakov.«
Oba sta molčala in ga osuplo gledala. Gjuro je obrnil pogled k oknu. Videl je sinje planine na obzorju.
Molk mu je postal nevdržan. Tako neprijetno kakor komisarja je bil prej obvestil, kako se razvija preiskava. Prepričan so bili, da je z aretacijo Ivana in po dokazu, ki se je zdel neovržen in popoln, zadeva Matilde urejena. Za nocojšnji dogodek nista vedela. Novica ju je pretresla z vso silo.
Vtem so se odprla vrata. Vstopila je kuharica Milena, snažna, mehka in obla. Plaho se je obrnila k poveljniku, Gjuro pa se pogleda ni privoščila.
»Naj prinesem kosilo?«
»Pozneje,« je zamolklo odgovoril Danilo.
Mitar je počasi odpel pas, torbo, daljnogled in vse skupaj obesil na žebelj, zabiti v steno. Nato je strogo pogledal Gjura.

Zamišljeno je poslušal. Gjuro je tiho in hladnokrvno pa natanko opisal minulo noč v Dolnjem Gorovem. Napadli so v takih okoliščinah, da ni niti malo več dvoma; Nemci so bili obveščeni o aretaciji Ivana in so vedeli, kje je zaprt. Presenečata naglica in drznost, s katero so reagirali, kar dokazuje, da Nemcem nujni vzroki niso dali čakati in oklevati.
Danilo je prikimal, poveljnik pa je odločno rekel:
»Da, tako je ta reč...«

Gjuro ni vedel, kaj si pri tem misli poveljnik, a Danilo je brž vpadel:

»Pa vendar smo dosegli velik uspeh. Ze v nekaj dneh smo razkrinkali in ujeli uho. Da so ga Nemci tako drzno rešili — to je resda udarec za nas, ampak to hkrati dokazuje, da nam je bil Ivan hudo nevaren, Nemcem pa zelo važen agent.«

Ko je tako govoril, je Mitar tako gledal, kakor da bi ga prav posebno rad o tem prepračil. Poveljnikove sočne ustne so se strnile, v obeh pa mu je lebdel porogljiv lesk. Ognjevit je gledal Gjura in ponavljal dvomno:

»Da, taka je ta reč...«

Danilo in uperjal svoje rjave oči v poveljnika. »Ce bi bi imeli opraviti z ustaši, bi bila igraha. Ampak, gestapo! Ne, res, to ni majhen uspeh, kaj ne, Gjuro?«

Gjuro je opazil, da je Danilo živčen, ni pa vedel zakaj, čeprav se mu je zdelo, da govori zoper svoje prepričanje. Na Danilovo vprašanje je skomignil z rameni in tiho izjavil:

»Tovariša, v tem pa nisem izkušen...«
Hotel je nadaljevati, toda Mitar mu je srdito vzel besedo:

»Pusti to. Ne gre drugače, kakor da si tudi te izkušnje pridobimo z bojem.«

Izenada je do njih seglo petje. Prihajalo je od daleč, glasovi so blago trepetali, razlivali so nežne melodije po ozračju, mehko šumele listje v sinjem somrak domačega kraja:

Moje selo med dvema vodama...
Iz nocojšnjega dogodka je treba izvesti pravilen sklep,« je suho nadaljeval Mitar.

»To sem že storil,« je prav tako suho odgovoril Gjuro. Danilo je iztegnil svoj kratki, čokati tilnik in z razprtimi očmi gledal Mitra.

Mehki, grlati glasovi so se izenačeno razlivali, približevali so se, množica glasov v skladnih prelivih, prežetih s toplim dihanjem zemlje in sanjavo rdečico detinstva v senčnih, zelenih vrbnikih pod razgretim večernim vukoleskim nebom:

Tvoji fantje so kakor gospodje,
a dekleta kakor gospodične.
Oj Gorovo, moja vas predraga,
umrl bom, a tebe ne bom pustil.

Danilo je vstal in se sklonil skozi okno.
»Vodnik Božo se vrača. Morda bo prispel z njim tudi Krne iz okrožnega komiteja.«

»Prav bi bilo, če bi prišel,« je rekel Gjuro. »Po njem bom poslal pismo v Romirje. Nujno potrebujem podatke o Ivanu.«

»O Ivanu?« je začudeno vprašal Danilo. »Cemu pa to? Zdaj je prepozno.«

»Vseeno, neki vrag mi trga dušo. Na jasnem hočem biti. Moram priznati, da sem bil pod vplivom nekega nerazumljivega notranjega občutka, da Ivan ni nemški vohun. To moram vsekakor dognati.«

Danilo ga je pogledal, kakor da je padel iz oblakov. Osuplo je rekel:

»Kaj ti pa blodi po glavi?«

Mitar se je kislno nakremžil:
»In čemu bi se bil gestapo nocoj pokazal pripravljene na tolikšno žrtve? Cel trup je tvegaj, da je rešil Ivana. Kaj praviš k temu?«

Predan svojim mislim je Gjuro mrko odgovoril:
»Vem, da gestapo ničesar ne stori iz hvalečnosti, najmanj pa, da toliko tvega. To ni njegova navada.«

Nato pa je pristavil, spremenjenega obraza, s sijajem, ki je prihajal od znotraj:

»Spet je norost, kar čutim, ampak trdno sem prepričan, da je vmes nekaj drugega.«

»Neumnost,« je odmahnil Danilo, »zadeva je popolnoma jasna. Najverjetneje je, da je imel Ivan padša v odredu, Nemci pa so se zbal, da jih ne bi izdal. Ali pa jim je bil Ivan tako dragocen, da so ga sklenili rešiti, naj stane, kar hoče. Vsekakor nam ni več nevaren.«

Mitra so osteklenile oči. Nerazumevalo je pa očividno tudi nejevoljno je ogledoval Gjura. Le-ta pa se je razvel in je, strmeč skozi okno v daljino, svetlo obzorje, zavzeto rekel:

»Naj me vzame vrag, če se motim. Matilda je še v tretjem bataljonu. Ona in noben drugi, — o tem sem zdaj bolj prepričan kakor kdajkoli. Matilda je še tu.«

»To ni mogoče,« je rekel Danilo. »Cemu bi Nemci toliko tvegali, da bi rešili Ivana?«

Mitar je bil istih misli:

»Ivan je — najverjetneje — imel sodelavca, ki je obvestil Nemce, da smo ga zaprli.«

Gjuro je nasprotoval, ne da bi se zavedal svoje drznosti.

»A morda so Ivana oteli samo zato, da bi zakrinkali pravega vohuna, ki se čuti ogroženega? Ne — ne govorita mi ničesar, ne segajta mi v besedo. Do konca hočem povedati. Nikakor ne trdim, da Ivan ne bi bil v stikih z njimi, ampak Matilda — tisti pravi, ki ga iščemo — je še tu, v bataljonu. Ne, nisem nor, ne glejta me tako, vem, kaj govorim... in vem, slutim tudi to, da Matilda strašno slabo strelja...«

Nato je pomolčal in se zabodeno zagledal predse in ta trenutek je podoživljal kratki prizor, ki se mu je bil malo prej nepričakovano prikazal v spominu. Prizor, krajši od trenutka, toda sila dojemljiv, in zdaj, ko ga podoživlja, mu je vse grozovito jasno.

Mitar in Danilo sta ga gledala molče in začudeno.

Gjuro je reval:

»Nič. To bomo še videli. Ampak tole danes — to je neovržno. Matilda je davi streljala name. Na poti, ko sem jahal sem, pod Deralom, je streljala s puško, skrita v gozdu, ampak prav od blizu. In je zgrešila. Kaj takega se dobremu strelcu ne more primeriti. Slutim, zakaj se je odločila za to. Ko sem odhajal iz bataljona, sem prisegel, da bom preiskavo nadaljeval in vohuna prijel. Potemtakem je samo Matilda streljala name, nihče drug.«

»Gjuro,« je povzel Danilo po prvi osuplosti, »to reč moramo takoj raziskati v tretjem bataljonu. Morda je kdo...«

Gjuro je poskočil. Oči so mu gorele.

»Nel Tega ne sme nihče zvedeti. To mora ostati med nami.«

»Zakaj?« ni vzdržal Mitar, ki se mu je obraz čudno spremenil. Kazalo je, da zdaj bolj naklonjeno gleda Gjura.

Gjuro je skušal dopovedati, da je to njegova zadeva. Naposled je odločno izjavil:

»Sam hočem z njo obračunati. Nastopiti je treba naglo in okrutno, brez prizanašanja.«

Seveda ne Mitar ne Danilo nista mogla temu nasprotovati, ampak Gjurova zavzetost se jima je vendarle zdel nezanesljiva in nekoliko nerazumljiva. Vse je kazalo, da je bil Ivan poglavitni mož nemške agenture v odredu, a verjetno je še kak vtihotapljeni agent, ki je o pravem času obvestil Nemce, da je Ivan v nevarnosti. Danilo je sodil, da bodo zdaj dokaj laže odkrili tega izdajalca. Konec koncev je nekaj prav zanesljivih znamenj, ki mečejo senco na tega in onega.

Gjuro je vztrpetal. To je vlek brezumni. Danilo je namreč omenil Mirjano, njene stike z Ivanom.

»Ljuba duša!« je zajecal Gjuro. »To bi vse ugonobilo. Zdaj bi prej osumil sebe kakor njo.«

Takšna nezasišana predrznost je Danila zmedla. V zadregi je rekel:

»Sploh te ne razumem. Govori določneje! Sodim, da bi bili morali Mirjano zapreti prav takrat kakor Ivana.«
Vtem je Mitar dvignil roko. Nekaj časa je raztreseno pogledoval Gjura, nato pa rekel s posebnim poudarkom:

»Bacili razjedajo samo organizem, ki je prešibak, da bi jih premagal. Mi pa — če nečemo poginiti — moramo najti moči, da bomo zatrli bacile izdajalcev na našem telesu. To je tvoja naloga, ti si obveščevalni častnik odreda. Za to imaš razvezane roke. — Nato je poskili!«
»Gestapovski gnezdo v odredu moramo zatreti brez odlašanja, takoj, kajti nemške čete se že zbirajo za napad na ravniški odred.«

S temi besedami je Mitar za vedno osvojil Gjurovo srce. Gjuro ga je pogledal neskončno hvaležno.

Komaj je Mitar končal, že je v sobo planil mogočen, brkat robav s kozavim obrazom in prevejanimi očmi. Bil je vodnik Božo, starešina voda pri štabu odreda.

Pristavil je puško k nogi in preudarno javil:

»Tovariš komandant, ogledniška desetica je izpolnila povelje in se vrnila. Davi se je spopadla s so-ražnikom. Ubili smo dva Nemca in nekega domobranca. Zaplenili smo dve brzostrelki. Mi nimamo izgub.

SIN BRIGADE

PISE-TONE SELISKAR

RISE-MARJANCA JEMEC

163. Nedaleč od trga pa je prav v vrhu zvonika plapolala nemška zastava in nemški oficir, poveljnik te obmejne nemške posadke, je zaskrbljeno gledal v dolino.

»Sakra, naši zavezniki so se v hlače podelali!« je dejal in je prosil za pojačanje posadke. »Partizani so banditi, že res, toda borijo se ko tigri!«

164. Nemška zastava s Hitlerjevim križem v srcu slovenske zemlje pa je bodla tudi naše borce. Partizani niso priznali zemljevidov, ki sta jih narisala Mussolini in Hitler. In tako je dobila brigada povelje, da zavzame in poruši nemško postojanko. Kakor je nemški oficir z daljnogledom opazoval dolino, tako je komisar brigade z daljnogledom opazoval zastavo in koval načrt za napad.

165. Nemški oficir si je mislil: Prehiteti jih moram. Z nenadnim napadom bom pregnal partizane in zavzel trg. In tako je tudi storil. V postojanki je pustil le nekaj oboroženih Kočevarjev, z ostalo, do zob oboroženo posadko pa se je v temni noči splazil po grapi in se neslišno bližal trgu. Hotel je z bliskovitim napadom zavzeti graščino, kjer je bil štab brigade. Nemški oficir je bil drzen, toda s partizani se še ni bojeval.

166. Skoraj enak načrt sta napravila tudi komisar in komandant brigade: iznenaditi sovražnika v postojanki. Bataljon, v katerem je bil mitraljezec Martinček, je zasedel položaj nad grapo, po kateri je bila speljana cesta iz postojanke. Komaj se je vlegel Martinček k svojemu mitraljezu, so se po grapi že priplazili Nemci. Istočasno je z druge strani zagrmel partizanski top in drugi bataljon je že napadal postojanko.

167. Nemški oficir si ni bil na jasnem, kaj naj bi to pomenilo. Šele tedaj, ko je švignila iz postojanke rdeča raketa, kar je pomenilo, da je postojanka v stiski, je zapovedal umik — toda bilo je že prekasno. Partizanski mitraljezi so bruhali mednje točo krogel in nemški oficir, doma iz Hamburga, je obležal v grapi, v umazani, blatni, slovenski grapi.

168. Na nemški postojanki je spet zavihrala partizanska zastava, velika nemška hitlerjanska zastava pa se je valjala v blatu. Tako so partizani prestavljali meje, ki sta jih postavila Mussolini in Hitler. Ujeti nemški vojaki so preklinjali Hitlerja in vse nemške generale, ker so jih poslali semkaj krotit slovensko ljudstvo, ki nikakor ni hotelo poljubiti nemškega škornja.

HUMOR

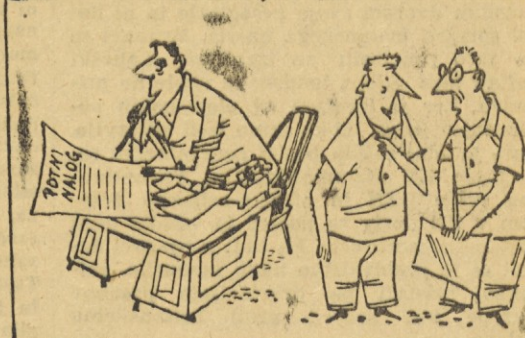
OTROČKA MODROST V TIVOLIJU

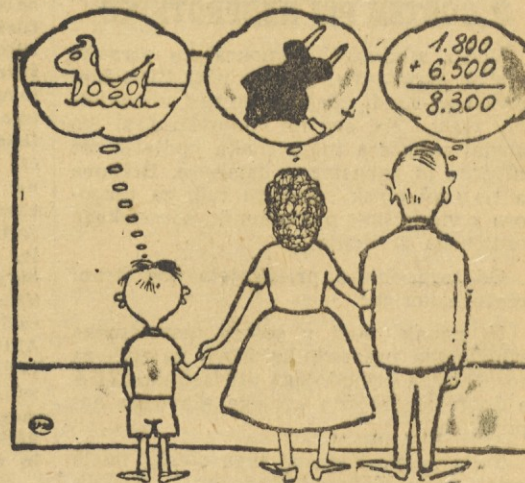
»Očka, ali so to avtomobili za široko potrošnjo?«

»Kako sem postal pozabljiv! Ze četrti dan premišljam, zaradi katerega službenega opravka sem prišel sem!«

Veš, na službeno potovanje v Prekmurje mora iti, pa sedaj premišlja, ali ima boljše zvezo čez Bled, ali čez Opatijo...

Oče, mati in sinko pred izložbo

DOGODKIV SVETU OD TEDNA DO TEDNA

KDO BO NOVI PREDSEDNIK?

Odkar je v Libanonu po izjavah mednarodnih opazovalcev postalo jasno, da je tamkajšnji upor povsem notranja zadeva, so postavljali vprašanje, kako razčistiti in razrešiti spor med opozicijo. Vozel se je zadržal na vprašanju predsednika republike. Sedanji in zelo nepriljubljeni predsednik Samun je namreč hotel spremeni ustavo tako, da bi mu to omogočilo ponovno kandidiranje za najvišji položaj. Opozicija pa se je temu uprla. Zdaj je več ali manj jasno, da bo moral Samun odstopiti. Kdo bo njegov naslednik?

24. julija se bo predsednik Libanona sestel libanonski parlament, da bo razpravljalo o tem vprašanju. Opozicija, ki je med tem časom z orožjem v roki nasprotovala vladi, je izjavila, da bo prisostvovala seji le v primeru, če bo sedanji predsednik Samun prej odstopil. Gospodarski krogi in najmočnejši kapitalisti pa so zagrozili, da bodo zaprti podjetja in odpustili delavce, če parlament 24. julija ne bo izbral predsednika.

24. julij bo torej usoden dan za prihodnost Libanona.

Od nove osebnosti na predsedniškem položaju in zlasti nove politike pa bo v mnogem odvisna tudi rešitev spora med vlado in opozicijo. Saj v bistvu ne gre za osebnost predsednika, pač pa za njegovo politiko. In sedanja Sumanova preveč k Zahodu usmerjena politika je tisto, kar zbujajo nezadovoljstvo med uporniki, željnimi neodvisne in svobodne orientacije Libanona.

PRISPEVEK HRUŠČEVA K PROTIJUGOSLOVANSKI GONJI

Protijugoslovska gonja se nadaljuje iz dneva v dan. Oglašajo se razni časopisi na Vzhodu, informativni in teoretski, z daljšimi ali krajšimi članki, vrstijo se izjave višjih ali nižjih partijskih in državnih funkcionarjev. Minuli teden pa se je na govorniški tribuni protijugoslovske gonje spet pojavil prvi sekretar KP SZ in predsednik sovjetske vlade Nikita Hruščev.

V ta namen je odpotoval celo v Berlin na kongres Vzhodnonemške partije. Zbranim delegatom je ponovno povedal »globoko resnico«, ki jo je nedavno »odkril« bolgarskemu kongresu KP, namreč, da je bila zloglasna resolucija Informburoja iz 1948. leta v osnovi pravilna. Hkrati je znova privlekel iz zaprašenih arhivov Kominforma obdolžitve o pomoči imperializmu tistim, ki »mu prodajajo dušo«. Po drugi strani pa je trdil, da proti Jugoslaviji ne bodo storili nobene akcije, čeprav je SZ že enostransko odpovedala gospodarske sporazume. V isti sapi je zatrdil, da nima smisla posvečati prevelike pozornosti »jugoslovskega revizionizmu«, da si ne bi v Jugoslaviji domišljali. Kako veliko vlogo igrajo, sam pa je malone polovico svojega govora posvetil napadom na Jugoslavijo. Po tem govoru je odpotoval nazaj v Moskvo.

SULTAN — UPORNIK IN IZGNANEC

Se pred nekaj dnevi so sprejeli sultana iz Lahedža (majhnega ozemlja na robu arabskega polotoka) z vsemi častmi v britanski prestolnici. Na poti domov pa ga je v Milanu dohitela novica, da ga je sklenila britanska vlada pregnati in mu ne dovoljuje več vrnitve v lastno deželo.

Sultan se je baje pregrešil proti visokemu »zaščitniku« — britanskemu levu, ker se ni hotel povsem ukloniti njegovim nadržim, ampak je skušal ravnati po svoji volji. V Adenskem protektoratu, na izpostavljeni konici arabskega polotoka, bi se rada Velika Britanija zavarovala proti Jemenu in rastočim gibanju za združitev Arabcev in njih neodvisnost. Zato je predlagala, naj bi ustanovili dve federaciji iz držav v protektoratu. V eni izmed obeh nepovedanih federacij bi bil med 18 državicami Lahedž s svojimi 1000 km površine največja država.

Sultan pa si je dovolil izraziti pred britanskim dvorom svoje nesoglasje in ni hotel sprejeti britanskega načrta. Britanci so ga zato proglasili za izgnanca. Laheski sultan tega sklepa londonske vlade ne priznava, ker je izvoljen od plemenskih poglavarjev in ga lahko samo le-ti odstavi. Zato je zdaj sultan poslal generalnemu sekretarju OZN Hammarskjöldu, Varnostnemu svetu OZN in afriško-azijskim dežlam v ZN poziv za pomoč in zaščito pred britansko samovoljo. Pa tudi v njegovi deželi se je prebivalstvo hudo razburilo, sultanovi pristaži pa pripravljajo posebne ukrepe kot protest proti britanskemu sklepu.

Sila in krivica tudi močnejšemu ne prinašata koristi!

V GOSTEH PRI NASPROTNIKU

Vodja ameriške Demokratske stranke in bivši kandidat za predsednika ZDA Stevenson se mudi zdaj na obisku v Sovjetski zvezi. Na svojem potovanju si bo ogledal nekatera industrijska podjetja ter kulturne in znanstvene ustanove. Bržkone pa bo svoj obisk izkoristil tudi za razgovore z vidnejšimi predstavniki sovjetskega političnega življenja.

Od tega obiska pričakujeta obe strani določene koristi:

Nj napak imeti v gosteh morebitnega prihodnjega predsednika ZDA, pa tudi za morebitnega prihodnjega predsednika ZDA je dobro, če spozna svojega glavnega nasprotnika.

Toda — ali bodo od tega obiska imela korist tudi splošna prizadevanja za zblizvanje nasprotnih strani in za ohranitev miru v svetu?

SINDIKATI V NAJMLAJŠI DRŽAVI ČRNE CELINE

Pot ne bo niti lahka niti kratka

Ce bi še pred dobrim letom iskali na zemljevidu Afrike deželo z imenom Gana, bi bil trud zaman. Pa čeprav je Gana dežela, ki je šele pred nekaj več kot letom dni stopila na pot neodvisnosti, se je kaj hitro znašla na mednarodnem odru. Ni davno tega, kar je njena prestolnica Akra sprejela predstavnike neodvisnih afriških dežel na posebno, in danes lahko že rečemo, zgodovinsko konferenco. Prav te dni pa predsednik ganske vlade dr. Kwama Nkrumah potuje po raznih deželah »črne celine«. V obeh primerih gre za iste napore, da bi dosegli čim boljše razumevanje med afriškimi deželami, ki že uživajo neodvisnost, in da bi izkrcili poti za vzajemno sodelovanje. Ti koraki niso ostali brez odmeva niti v tistih področjih Afrike, ki še vedno životarijo pod kolonialnim jarmom.

Zunanja politika mlade države je zelo razgibana, prav tako kot je razgibana tudi politika narodne stranke v notranjopolitičnem življenju. Osnove osvobodilnega

Predsednik Gane Kwame Nkrumah

gibanja so se v nekdanji britanski koloniji Zlati obali — ta danes tvori temelj nove neodvisne države Gane — začele sicer že leta 1920. Vendar pa se je to gibanje razmahnilo šele v novejšem času po letu 1949. Tedaj je nastal razcep v združeni stranki, dotlej največji in najmočnejši stranki domačega prebivalstva. Borbeni elementi, ki so nasprotovali prepočasni »zmerni politiki«, so ustanovili sedanjo Narodno stranko. Ta si je takoj v začetku pridobila naklonjenost in podporo večine prebivalstva in je tako prevzela vodstvo osvobodilnega gibanja. Vse to ji je zagotovilo vodilno vlogo v političnem življenju dežele tudi pozneje, ko je dežela dobila neodvisnost. Kot večina drugih mladih strank in političnih gibanj na afriških tleh obsega tudi narodna stranka Gane razne družbene sloje. Čeprav njena ideološka raven še ni dosegla določene višine, se je vendar Narodna stranka Gane že opredelila za socialistična načela, ki so primerna za Gano kakor tudi za gospodarski in socialni razvoj na naprednih temeljih.

Takšno politiko stranke podpina razmeroma močno sindikalno gibanje. Zvezo sindikatov so ustanovili šele leta 1945, vendar je do danes že zbrala okoli 120 tisoč članov, kar je za afriške razmere in za deželo s petimi milijoni prebivalcev precejšen uspeh. Na zadnjem kongresu sindikatov, ki je bil hkrati tudi prvi v osvobodjeni deželi, so sindikalne organizacije poudarile, da bodo podpirale politiko, ki jo izvaja predsednik vlade Nkrumah. Hkrati

si so tudi opozorile na potrebo, da bi se ves narod združil v naporih in čimprej osvobodil deželo gospodarske zaostalosti ter krenil po poti industrializacije. Pri tem ne mislijo na industrializacijo po vsej sili, marveč na gospodarsko osamosvojitve, ki neodvisnost mlade države ne bi spravila v nevarnost.

Takšno stališče kaže morda najboljše izjavo generalnega tajnika ganskih sindikatov Tettegaha, lko je dejal na kongresu: »Ne želimo si industrijskega razvoja, ki bi ga izvedla horda tujcev in ki bi ga podpiral tuji kapital, saj tuji ostajajo pri nas samo zato, da bi izkoristili naša naravna bogastva in naše delo v prid tujih tržišč in tako zavirali gospodarski razvoj Gane. Za naše sindikalno gibanje je sprejemljiv samo tak industrijski razvoj, ki ne bi zgolj zviševal življenjske ravni ljudstva, marveč bi domačemu prebivalstvu tudi zagotovil delo in pravico do udeležbe v vseh poslih in upravljanju.«

V Gani danes že gradijo z velikimi koraki. Tako že izkoriščajo vodno silo reke Volta, ki teče skozi področja, bogata z boksitno rudo, da bi zgradili hidroenerget-

Zahodno Afriko, kjer leži tudi Gana, so nekdanj imenovali »grob belcev«. Tod razsajajo hude bolezni, od malarije pa do nevarne spalne bolezni, ki so seveda vse nevarne tudi za domače prebivalstvo. Odkar je postala Gana samostojna in neodvisna država, se je z lastnimi silami vrgla v boj proti vsem tem nadlogam. Tudi črne roke znajo spretno ravnati z zamotanimi laboratorijskimi napravami, ki so jih doslej uporabljali le belci v svojo korist.

NAŠ KOMENTAR

NOBENEGA NOVEGA BLOKA!

Med komentatorji, ki so v svetovnem časopisju razglabljali o pomenu državnih sestankov na Brionih, ni bilo nobenega, ki bi si ne bil na jasnem glede vsebine razgovorov ali pa glede cilja, ki so ga imeli zbrani državni predstavniki. Uradni sporočili sta bili dovolj jasna: potrdili sta prijateljstvo med tremi deželami — Jugoslavijo, ZAR in Grčijo — in poudarili, da je stabilizacija in udržiteljnost miru temeljna težnja vseh treh dežel.

Kljub temu se je vendarle našlo nekaj ljudi, ki so skušali pripisati brionskemu sestanku namene, kakršnih ni imel in jih tudi ni mogel imeti. To so ljudje, ki si drugačnega kot na bloke razdeljenega sveta ne morejo predstavljati in ki se nečesto niti razgovorjati o možnosti nove smeri v mednarodnih odnosih. V njihovih člankih, zlasti kar, v mednarodnih odnosih je toliko čez vzemirja svet in ga potiska na rob vojne: je vse tisto, kar opozarja, da je treba braniti in utrjevati mir.

Dežele, ki se zavzemajo za aktivno sožitje, zato ne morejo ustvarjati nobenega tabora ali bloka, njihova obsesja pada le na tiste, ki preprečujejo sodelovanje med narodi in se upirajo popuščanju napetosti. Aktivno sožitje dalje pomeni pripravljenost zatiranja vojnih izjav in gašenja vojnih spopadov. Ki bi jih blokova nasprotja mogla sprožiti v svetu. Vse to pa ob najtesnejšem sodelovanju z Združenimi Narodi in v duhu njihovih načel.

Stevilni komentatorji so omenili, da so se brionski razgovori med predsednikom Titom in predsednikom Naserjem ter med

EDINA POT ZA ZAR

Na Brionih so državni predstavniki življenjsko važna vprašanja. Poglejmo n. pr. na Egipt. Ta dežela je napravila v zadnjih petih letih, odkar se je osamosvojila, velike korake na vseh področjih. Odrpila je pot dolejšim spetnim ustvarjalnim ljudskim silam in napredovala je v tem kratkem obdobju bolj kot v celotnem stoletju gospodovanja evropskih »nosilcev civilizacije«. Prevzela je Sueški prekop in ga danes sama

odlično upravlja, čeprav so ob nacionalizaciji prekopa zagnali na Zahodu vlk in krič, češ, da bodo v najkrajšem času propadle vse tiste zapletene naprave, ki omogočajo normalno plobo po tej vodni poti skozi puščavo. Britanci in Francozi so celo svoj vojaški napad na Egipt skušali opravičiti prav s trditvijo, da morajo »rešiti« prekop pred propadom.

Danes že nihče več ne govori o egiptovski nesposobnosti. Egipt se je celo odločil za tisto, česar stara Sueška družba ni znala ali, bolje rečeno, ni marala storiti, da ne bi okrnila svojih dobičkov: sklenil je pogodbo z nekaterimi tujimi podjetji za poglabitev in razširitev Sueškega prekopa.

Poleg teh in drugih notranjih uspehov so seveda tudi zunanji. Vpliv Egipta, oziroma njegovog zgle, je razgibal vse bližnji vzhod. Tam danes tudi zaostala ljudska množice razpravljajo, o neodvisnosti, o lastnem izkoriščanju neizmernih petrolejskih bogastev in združevanju med ljudstvi, ki pripadajo istemu, arabskemu narodu. Velik uspeh teh prizadevanj so združitev Egipta in Sirije in proglasitev Združene Arabske Republike ter najtesnejši odnosi te nove re-

publike z Jemenom. Objektivni opazovalci na Blžnjem vzhodu se strinjajo v oceni, da bi sožitje, sodelovanje in združevanje med državami Blžnjega vzhoda lahko kmalu zavzelo veličasten obseg, če bi tega naravnega, zgodovinskega procesa ne preprečevala tuje sile in tuje koristi.

Kakšna pa bi bila vloga Egipta, če bi se pridružil kakšnemu vojaškemu blokovskemu paktu? Tega si ni težko zamisliti: Sueški prekop bi ostal še naprej francosko-britanska zla žila pod pretravo, da je ta objekt izredne strateške važnosti, tuji kapital bi v deželi nemoteno gospodaril in Egipt bi životaril tako, kot danes životarijo njegovi bližnji in oddaljenejši sosedi na Blžnjem vzhodu ki so v blokhi. Izvenblokovska politika je zato za ZAR življenjska potreba, je pogoj, brez katerega je vsako dejansko napredovanje nemogoče.

POLOŽAJ GRČIJE

Grčija je v precej drugačnem položaju, ker je članica Atlantskega pakta. Toda ta dežela se zaveda, da le v okviru tega pakta ne more naprej. Tu je Ciper, tu so gospo-

darske težave, ki izvirajo tako iz njenih notranjih potreb kot iz svetovne gospodarske krize. Tu ji pakt ne more pomagati. Točka 2. tega pakta sicer res govori o gospodarskem sodelovanju držav članic, toda ta izredno važna točka, na katero se neprestano sklicujejo tudi druge države, n. pr. Italija, je ostala vse do danes, se pravi še skoraj deset let, mrtva črka na papirju. Skratka, od nadaljevanja in zaostitve hladne vojne si Grčija ne more obetati koristi.

Brionski sestanek je zbujal tako veliko pozornost v svetu prav zato, ker je poudaril neogibni prihodnji razvoj mednarodnih odnosov. Upajmo, da bo prvi korak v tem razvoju uspešen zaključek pogajanj o prekinitvi poskusov z atomskim orožjem! To bi bila namreč prava velika zmaga zamisli o pomirnitvi in sožitju.

V uradnih sporočilih z Brionov ne more noben pošteno misleč človek najti niti najmanjše besedice, ki bi mogla vznemiriti kogarkoli razen okorelih pristašev hladne vojne. Nekateri komentatorji so zato pravilno poudarili, da niso imeli razgovor med predsednikom Titom in Naserjem prav nobenega protisovjetskega značaja, razgovori

Brionska srečanja

Brionski razgovori so zdaj za nami; tako srečanje predsednika Združene arabske republike Naserja s predsednikom FLRJ Titom, kakor tudi trojni sestanek zunanjih ministrov Grčije, ZAR in Jugoslavije.

Ostali bodo zgodovinski dokumenti, ki so jih sklenili ob koncu razgovorov. Pri ocenjevanju mednarodnega razvoja sta se oba predsednika spoznavala v naslednjih petih točkah:

1. da je treba opustiti »hladno vojno«, oboroževalno tekmo, ukiniti delitev sveta na dva nasprotujoča si bloka, tuje gospodstvo, vmešavanje v notranje zadeve drugih držav, pritisk in grožnje s silo proti drugim državam.

2. Nujno je treba prekiniti proizvodnjo jedrskih orožij in neodložljivo opustiti poskuse njimi.

3. Za doseg te ciljev je treba sklicati konferenco na najvišji ravni.

4. Pomembna je vloga OZN v boju za mir, varnost in napredek sveta; odnosi med narodi morajo temeljiti na načelih Ustanovne listine OZN. Na podlagi neodvisnosti in enakopravnosti je treba uveljaviti miroljubno sožitje med narodi.

5. Mednarodni mir je nujen pogojev za ohranitev in napredek človeštva.

Oba visoka državnika sta obenem poudarila koristnost dosedanjih stikov in se izrekla za nadaljnjo poglobitev medsebojnega sodelovanja med ZAR in Jugoslavijo.

Trije zunanji ministri so prav tako z zadovoljstvom poudarili nekaj napredkov v razvoju stikov med njihovimi deželami. Zato so izrazili željo svojih vlad, da bi se ti odnosi čedalje bolj razvijali.

Na koncu obeh sporočil pa je tudi izraženo prepričanje, da bi bilo zelo koristno, če bi take neposredne stike še nadalje razvijali.

Tako se je znova v praksi potrdilo prijateljsko sodelovanje med tremi deželami, ki si skupno prizadevajo, da bi utrdele mir na svojem področju, s tem pa tudi mnogo prispevajo k mednarodnemu sodelovanju in miru nasploh.

so ganski sindikati z bojem dosegli nekatere važne uspehe: zboljšanje mezd, 14-dnevni letni plačani dopust, plačanje nadurnega dela po višji tarifi in zavarovanje za primer nezgod pri delu ter poklicnih obolenj. Vendar meze še danes ne zadovoljujejo, vrste socialnih zavarovanj pa sploh še ni.

Ganski sindikati se tako še nadalje zavzemajo za zboljšanje gmošnega, kulturnega in socialnega položaja delavcev. Pri tem se predvsem zanašajo na lastne sile in napore, hkrati pa računajo, da bodo lahko uživali tudi podporo vlade. Vendar pot do popolne osamosvojitve ne bo niti lahka niti kratka, saj obstaja vrsta subjektivnih slabosti, vlasti pa objektivnih težav v deželi, ki je šele pred kratkim slavila prvo obletnico svoje neodvisnosti.

med tremi ministri za zunanje zadeve pa prav nobne protisovjetske ali protizahodne osli.

NA PRAVI POTI

V uradnem sporočilu o trojni konferenci beremo, da so ministri v vzdušju prisrčnosti in razumevanja iskali sredstva, ki bi mogla mnogo prispevati k ohranitvi miru. Ugotovili so pomen stikov med tremi deželami za utrditeljnost miru. Razgovore so zaključili z obnavljanjem medsebojnih odnosov in so z zadovoljstvom ugotovili napredek v razvoju gospodarskih, tehničnih in kulturnih vezí, kar ustreza kristim njihovih narodov, kakor tudi čustvom medsebojnega in tradicionalnega prijateljstva.

Sporočilo o razgovoru med predsednikom ZAR in FLRJ pa navaja pet točk, ki bi jih danes lahko podpisala vsaka vlada: prva točka govori o ukrepih za opustitve hladne vojne in blokove politike nasploh, druga o nujnosti prekinitve atomskih poskusov in prenehanja proizvodnje atomskega orožja, tretja se zavzema za sklicanje konferenco na najvišji ravni, četrta poudarja pomen Združenih Narodov v boju za mir, varnost in napredek vsega sveta, peta pa ugotavlja, da je mednarodni mir odločno potreben za ohranitev in napredek človeštva.

Jasno je, da vlade, ki zavzemajo takšno stališče v svoji zunanji politiki, zastopajo vsaj posredno, neprimerno več kot samo svoje koristi. Take vlade začrtajo pot, ki pelje iz dosedanjega atomskega zagata.

Zunanja politika vsake države je vedno izraz njenih notranjih odnosov. Naše dosledno zavzemanje za aktivno sožitje med narodi je v tem smislu sad naših lastnih izkušenj in uspehov, naše socialistične prakse. Naša jugoslovska federativna ureditev je skupnost popolnoma svobodnih narodov in nacionalnih manjšin in to v deželi, ki so jo nekoč razkrajali strahoviti, krvavi politični, gospodarski, socialni, nacionalni in verski spori. Popolnoma razumljivo in logično je zato, da se Jugoslavija bori za odpravo sedanjih nasprotij v svetu in da skuša svoja načela prijateljstva in konstruktivnega sožitja uresničiti v odnosih z ostalimi deželami, z vsemi brez izjeme, če so na tako zblizevanje pripravljene. Jugoslavija izvršuje s tem svoje socialistično poslanstvo in koristi in za napredek lastnih narodov in istočasno vseh ostalih. Jugoslavija gradi socializem in tudi njena zunanja politika dokazuje, da je v tej izgradnji na pravi poti.

S. V.